

Norbert BAUMERT

ROZLIŠUJ DUCHY

Pomoc k duchovnímu rozlišování
Podle sv. Ignáce z Loyoly

Pozorice

1991

Jsme-li zasaženi Božím voláním a naplnění jeho Duchem, dá se v nás všechno do pohybu. Pavel to vyjadřuje velmi pádňě: "V čem jsem však viděl dříve pro sebe prospěch, na to se teď kvůli Kristu dívám jako na škodu". (Fil 3,7). Tím se mění mnoho způsobů chování, které nám dosud byly samozřejmé, a my přechodně upadneme do velké nejistoty. To staré už neplatí, ale ani jsme se ještě nenaučili s novým životem zacházet, protože zatím neznáme jeho zvláštnosti. Především ten, kdo na začátku nové cesty dostal darem velkou radost a určitou lehkost ve styku s Pánem, je překvapen, když to zdánlivě zase pomine nebo když v něm vzniknou dokonce protikladné pocity jako smutek a znechucení.

Jistěže jsme do začátku počítali také s křížem Páně, ale najednou mu už nerozumíme. Je to, co na nás padá, skutečně kříž? Co se ve mně vlastně děje? A je radost skutečně jeho radostí? Co ode mě Pán skutečně chce? Mnoho myšlenek a přání, občas i prorocství a znamení nás mate. Mnohé účinky tzv. darů Ducha se nám zdají přitažlivé. Znovu hledáme orientaci a vysvětlení, neboť naše dosavadní životní pravidla selhávají. Sice jsme slyšeli, že na to existuje zvláštní dar "rozlišování duchů", ale co to vlastně je?

Pavel vypočítává "rozlišování duchů" mezi oněmi charismaty, které Bůh dává jednotlivcům v církvi, jak chce. (1Kor 12, 10n). Tím myslí nápadné působení Ducha, které můžeme spolu s koncilem označit za "zářivější dary milosti". Ale i když je některým dán zřetelný projev tohoto daru ve zvláštní míře – čímž dostávají zvláštní pověření k výstavbě celku – je "zkoumání rozdílů" přesto darem, který Pavel vyprošuje pro všechny křesťany. (Fil 1, 10) A v tomto smyslu je "rozlišování duchů" chápáno zde.

Jen když víme, co Pán chce, můžeme ho také celým srdcem následovat.

V každém případě je toto rozlišování darem Ducha svatého, nikoliv pouhým užíváním lidských rozumových pravidel. Pavel je proto odvozuje z božské lásky, která vede ke “stále bohatšímu poznání a vnímání”. (Fil 1, 9)

O zkoumání a rozlišování Pavel mluví nápadně často a nikdy tím nemyslí čistě lidskou bystrost. Ve vlastním životě a ve svých obcích zažil, do jakých pohnutí a bouří upadnou lidé, kteří jsou uchváteni Božím duchem. Podobně se vedlo Ignáci z Loyoly, zakladateli jezuitského řádu (1491 – 1556), který se na začátku své cesty s Bohem “učil pozorovat rozličná hnutí, která v něm vznikala”. Mezi ním a Pavlem leží dlouhá tradice mnišství a církevních otců, kteří se stále znovu pokoušeli nově formulovat své zkušenosti s bohem, aby křesťanům pomohli rozeznávat Boží vedení v jejich životě. Všem je společné přesvědčení, že Duchem svatým je vedena nejen církev jako celek, nýbrž že i jednotlivý křesťan je pod individuálním vedením Páně.

Bůh je partnerem každého člověka.

Ale podle čeho poznám Boží působení ve svém životě, jeho náklonnost a volání? Odpovědí, kterou dává Ignác ve svých klasických “Pravidlech k rozlišování duchů”, je jasno dané vlastními zážitky a současně suma zkušeností staletí. Protože se zde jedná o odkaz na Boží dar, nedává Ignác snad konkrétní odpovědi, co je právě teď pro člověka dobré a nebo lepší, nýbrž formální aspekty, podle nichž lze poznat, “odkud vítr vane”.

V následujícím tato “pravidla” představíme. Jejich řeč je řečí baskického důstojníka ze 16. století, formou středověkou scholastikou a tzv. “devotio moderna”, o které máme svědectví v “Následování Krista” Tomáše Kempenského. Tak dnes musíme “Pravidla” překládat právě tak jako řeč a způsob myšlení Písma svatého. Na druhé straně se zdálo přiměřené neměnit nic na doslovném znění samotném. Proto bude k jednotlivým pravidlům podán krátký úvod a nadto jmenováno několik praktických příkladů.

Ignác předkládá pravidla v souvislosti se svou “Knihou exercicií”. (Dále jen DC = Duchovní cvičení, podle českého překladu. Poznámka překladatele), která je myšlena pro třicetidenní duchovní cvičení. Rozlišujeme dvě skupiny: taková, která mají na mysli spíše počáteční obtíže a charakterizují cestu obrácení a očišťování (DC 314-327) a druhou skupinu, “pro přesnější rozlišování” (DC 329 – 336), čímž je poukázáno na jemnější rozdíly, které jsou nutné v dalším průběhu duchovního růstu.

Jako třetí část zde následují pokyny k tomu, “abychom provedli správnou volbu”. (DC 169 188). Jo to další pomoc k užití pravidel rozlišování v otázce, co mám dělat. Ignác výslovně poukazuje na to, že ne všechno, co je řečeno, je vhodné a účinné pro každého člověka v každé době. Vytrženo ze souvislosti nebo zpětně použito může vzbudit nedorozumění a tím škodit. Pravidla předpokládají lidi, kteří jsou ochotni prodiskutovat své zkušenosti s Bohem a z toho vyplývající důležitá rozhodnutí s nějakým duchovně zkušeným člověkem. Texty stále odkazují na modlitbu, neboť jen ve stále novém rozhovoru s Pánem může člověk slyšet jeho odpověď.

Možná je pro mnohé čtenáře mnohostrannost rad příliš a leckdy si může klást otázku: Je-li dar rozlišování tak složitý, je to pak vůbec ještě dar? Pozorovali jsme, že v používání všech darů musí člověk prodělat určitý proces učení. Ignác také nechce, abychom z jeho praktických pomůcek dělali systém, proto se s nimi také musí zacházet s onou praktickou lehkostí. Vždyť jednou z největších překážek na cestě k Pánu je “moudrost tohoto světa”, pokus chytit život z Boha posuzovat pozemskými měřítky a lidskou chytrostí. Tak se mohou i duchovní zkušenosti a poznatky stát moudrostí tohoto světa, jestliže se jich budeme držet jako nějaké pevné věci, kterou bez rozmyslu a v sebejistotě použijeme na nějaký ojedinělý případ. Jen když veškeré výsledky stále znovu ponecháváme na Bohu, poznáme opravdový spásný význam poznání.

Základní poznávací znamení veškerého rozlišování spočívá v tom, že člověk při něm přijde do stavu klanění a hluboké důvěry.

Nejlepší úvod do Pravidel podává Ignác sám ve “Zprávě poutníka”. Ve které vypráví, “jak ho Bůh vedl od jeho obrácení”. Po těžkém zranění, kdy už počítal se smrtí, se znovu

uzdravil natolik, “že se jinak cítil docela zdrav a svěží, jen se nemohl dost dobře udržet na nohou”. A tak byl nucen ležet v posteli. A protože byl velmi oddaný četbě světských a špatných knih, kterým se říká rytířské romány, prosil, když už se cítil dobře, aby mu některé z nich dali, aby tak trávil čas. Ale v onom domě se žádné z těch, které čítal, nenašly. A tak mu dali Život Kristův a nějakou knihu o životě svatých ve španělštině.

Tím, že si v nich častěji četl, získal určitou náklonnost k tomu, co tam našel napsané. Avšak když je přestal číst, prodléval někdy při tom, že myslel na ty věci, o kterých četl, jindy na věci tohoto světa, na které myslíval dříve. A z mnohých pomíjivých věcí, které se mu nabízely, zaujala jedna jeho srdce natolik, že byl ihned zabrán do toho, že na ni myslel dvě i tři i čtyři hodiny, aniž by to pozoroval. Představoval si, co by udělal ve službě nějaké paní, prostředky, které by použil, aby mohl jít do země, kde byla, věty a slova, která by jí řekl, zbrojné činy, které by v jejich službách vykonal. A při tom byl pln ješitnosti, že nedbal na to, že bylo nemožné toho dosáhnout. Neboť ta paní nebyla z obyčejné šlechty, nebyla hraběnka ani kněžna, nýbrž její stav byl vyšší, než obojí dohromady.

A přece mu náš Pán přišel na pomoc. Způsobil, že za těmito myšlenkami následovaly jiné, které pocházely z věcí, které četl. Neboť když četl život našeho Pána a svatých, prodléval při tom, že přemýšlel a říkal si u sebe: Co by bylo, kdybych dělal to, co dělal svatý František a to, co dělal svatý Dominik? A tak prošel mnoho věcí, které shledal dobrými. Odhodlával se pro stále těžší a těžší věci. A když si je umíňoval, zdálo se mu, že v sobě nachází lehkost, aby je proměnil v činy. A přece to byl celý sled myšlenek, než si u sebe řekl: “Svatý Dominik dělal to a to, takže já to musím dělat taky. Svatý František dělal to a to, takže já to musím dělat taky.” Také tyto myšlenky trvaly hodnou chvíli. A když mezitím přišly jiné věci, následovaly na to výše zmíněné myšlenky tohoto světa. A také u nich prodléval drahnou dobu. A tento vzájemný sled tak různých myšlenek trval u něho po dlouhý čas, přičemž se vždycky zdržoval u myšlenky, která se vrátila, ať už to bylo o oněch velkých světských činech, které toužil vykonal, nebo o těch druhých od Boha, které se mu nabízely ve fantazii tak dlouho, až s tím z únavy přestal a všímal si jiných věcí.

Existoval ovšem tento rozdíl: kdykoliv myslel na to, co je z tohoto světa, velmi ho to těšilo. A přece: když toho pak z únavy zanechal, shledal se vyprahlým a nespokojeným. A kdykoliv myslel na to, že půjde bosý do Jeruzaléma a bude jíst jen bylinky a pozorovat všechny ostatní strohosti, o kterých četl, že je dělali svatí, byl nejen potěšen, když byl u těch myšlenek, nýbrž zůstal i tehdy, když jich zanechal, pokojný a radostný. Přesto na to nedbal a nezdržoval se tím, že by tento rozdíl uvážil, až se mu jednou otevřely oči a on se začal této různosti divit a uvažovat o ní, neboť zkušeností pochopil, že z některých myšlenek zůstal smutný a z jiných veselý. A pozvolna začal rozeznávat rozdílnost duchů, kteří se pohybovali jeden od ďábla a jiný od Boha. Toto byla první úvaha, kterou o Božích věcech vykonal. A poté, co opsal Cvičení, začal odtud získávat světlo pro otázku rozdílnosti duchů. (č. 5-8)

1. PRAVIDLA K ROZLIŠOVÁNÍ I

- Smysl a cíl pravidel

- 313 “Pravidla, aby se nějak vycítila a poznávala rozličná hnutí, která vznikají v duši: dobrá, aby se přijímala a špatná, aby se odmítala.”

{Tato skupina I je myšlena spíš pro začátek.}

Kdo se vydá Božimu působení, dostane se do pohybu. Toto je pro Ignáce tak samozřejmé, že je přesvědčen, že není opravdu u věci ten, komu se v duchovních cvičeních

nevede podobně. Tato hnutí nejsou snad obsahovými poznatky či úsudky, nýbrž vnitřními reakcemi, které vyplývají ze slyšení Božího slova. Není tím míněno ani úsilí vůle, vlastní záměry nebo aktivita. Mnohem spíš jde o hnutí, která jsou “způsobena v duši” a jsou námi “pocitována” jako něco, co tu prostě je a povzbuzuje nás to nebo nám to v něčem brání, co nás obšťastňuje nebo sráží. Tyto spontánní životní projevy, které leží mimo jakékoliv vědomé řízení, je třeba nejprve vnímat, “vycítit” a nepřehlušovat je vlivy z venku nebo vlastním rozptylováním. Snažíme se je “poznat”, zda jsou dobré nebo špatné – a to s jasným cílem dát v sobě jednomu prostor a druhé odmítnout.

Ignác ví, že vlastní síly člověka pocházejí z hloubi našeho bytí a my se odtud smíme nechat nést, formovat a vést, musíme jen vědět, kterým se můžeme svěřit a kterým ne, abychom se zcela nechali formovat Duchem svatým. Toto uvědomování si vnitřních pochodů je duchovním konáním, v žádném případě sebeanalýzou. Jako konáme zpytování svědomí, abychom poznali své chyby, je třeba také poznání, že to a ono bylo dobré, abychom za to Pánu děkovali a s tím větší jasností šli touto cestou dál.

V následujících pravidlech označuje Ignác hnutí často jako působení “dobrých nebo zlých andělů”, dobrého ducha nebo zlého nepřitele, a proto také jako “milosti” nebo “pokusení”. Tento přímý způsob řeči dnes často budí pohoršení, protože přece není možné všechno špatné v nás připisovat hned přímo ďáblu a to dobré se nesmí jednoduše ztotožňovat s Duchem svatým.

Věřící křesťan ostatně ví, že Bůh sám v nás “působí ochotu a nachází působení, zálibu” (Fil 3,12), že tedy koneckonců všechno dobré nese on. A vše, co mu odporuje, pochází konečně z protibožského vlivu, kterému jsme vystaveni. Obojí však někdy klepe na dveře naší svobody, vyvolané nejrůznějšími psychickými a sociálními faktory. Skutečnost, že Ignác sám ve svém nadpise označuje “duchy” jako “hnutí” poukazuje na to, že o mnohých mezipříčinách věděl. Není tedy vůbec zásadní otázka, zda zprostředkování, skrze které ony vlivy prožíváme, nejsou náhodou vyjmenována schválně, nýbrž terminologie jde ihned k jádru věci. Toto je pak spíš teologický než psychický způsob řeči. V pravidlech smíme “duchy” vždycky nahradit “dobrymi nebo špatnými pohnutkami”.

- Dva základní směry

Ignác nejprve učí dávat pozor na základní stav, ve kterém se nacházíme. Zda se pokouším prosadit ve svém celkovém postoji svá vlastní přání a nestarám se ani o hlas Božího přikázání ani o hlas svého svědomí (Ignác to nazývá drasticky “jít do jednoho smrtelného hříchu do druhého”), nebo zda jsem vážně ochoten následovat Boží volání.

Vnitřní hnutí, které tomuto základnímu směru odpovídá, bude pak pocitováno jako příjemné, zatím co protikladné hnutí s sebou nese neklid, protože mu přece odporuje. Tak za prvé musíme dávat pozor na směr, který náš vlastní život v tomto okamžiku má. Je-li špatný, je radost podezřelá a neklid uzdravující, je-li naopak dobrý, je vznikající neklid podezřelý a pokoj potvrzením. Přitom bychom se neměli skrupulantsky ptát:

“Vždyť já nevím, zda jdu skutečně k Bohu.” Samozřejmě mám ještě chyby a otevřené otázky, ale zda jde jen o to, k čemu směřuje má touha a úsilí. Zoufalé zírání na to, co jsem udělal, činí mou existenci nepropustnou pro milost, uzavřenou, bez uvolnění a citlivosti.

- 314 U těch, kteří jdou z jednoho smrtelného hříchu do druhého, má nepřítel obvykle ve zvyku předkládat jim zdánlivé příjemnosti a rozkoše, aby je udržoval v jejich

neřestech a hříších a je rozmnožoval. U těchto osob používá dobrý duch opačného způsobu, totiž bodá a hryže jejich svědomí soudností rozumu.

315 U těch, kteří se usilovně očišťují od svých hříchů a postupují ve službě Bohu, našemu Pánu, od dobrého k lepšímu, jde o opačný způsob, než v prvním pravidle. Neboť pak je vlastností zlého ducha hryzat, dělat smutným, klást překážky, znepokojovat nesprávnými důvody, aby člověk nepokračoval. A vlastností dobrého ducha je dodávat odvahu a sílu, dávat útěchy, slzy, vnuknutí a pokoj a odstraňovat všechny překážky, aby člověk pokračoval v dobrých skutcích.

“Smyslovým potěšením” zde nejsou v první řadě míněny sexuální pudy (tyto jsou především něčím přirozeným a zdravým), nýbrž celá paleta lidských hodnot a pocitů, pokud člověka poutají, tedy fascinují, aniž by ukazovaly za sebe: úspěch a kariéra právě tak jako vážnost a sebeospravedlňování, majetek, pohodlí, a pak jistě také nezřízená sexualita. Tendence nacházet v těchto věcech uspokojení je nástrojem, kterým je člověk držen negativním základním směrem, zatím co prvek neklidu je u něj třeba považovat spíš za působení shora.

Zdá se obtížnější jasně prohlédnout opačný případ. Kolik těch, kdo následují Krista, je souženo minulou a přítomnou vinou? Stále znovu se tím trápí a když se přistihnou u nějaké chyby, napadne je myšlenka: “Vidíš, přece to neumíš”, “stejně jsi špatný” nebo “z tebe nikdy nic nebude”. Takové myšlenky nic nevysvětlují ani nestaví. Proto nejsou od Boha. Větší nebezpečí leží tedy nikoliv v chybě, které jsme se dopustili, nýbrž ve způsobu, nakolik se tím necháváme mořit. V tom vězí další pokušení, totiž pokušení vlastních výčitek, výčitek svědomí a skleslosti a za tím konečně větší nedůvěra k Bohu. Čistá lítost naproti tomu sice ví o chybě, jíž se člověk dopustil, ale nenechá se tím deprimovat, nýbrž prosí Boha s důvěrou o odpuštění a také toto odpuštění přijímá. Zde leží pozitivní úkol po poznané vině: v okamžiku přiznat Bohu, že jsem hříšník a uznat, že skrze něho znovu žiji. Toto je pravá lítost, ona je opakem strachu a výčitek svědomí. Musíme si proto ujasnit, z jakého podnětu poznání viny pochází. “Nikdo nás nesmí ovlivnit kromě Ducha svatého.

- Obě základní zkušenosti člověka, který je příkladem ve službě Bohu

Do této chvíle mluví Ignác jen o lidech, kteří se upřímně snaží následovat Boží volání, tedy o takových, o kterých byla řeč v posledně jmenovaném pravidle. Nejprve vysvětluje u takového člověka obě základní zkušenosti, ze kterých se vždycky dá odvodit všechno ostatní. Ignác tím vypracovává oba základní pojmy, které tvoří do určité míry nástroj. Proto je důležité oběma těmto pravidlům správně rozumět. Musíme je stále znovu číst a promodlit je.

315

316 O duchovní útěše

“Útěchou “ nazývám, když vzniká v duši nějaké vnitřní hnutí, kterým se duše rozhoří láskou ke svému Stvořiteli a Pánu, že nemůže v sobě nadále milovat žádnou stvořenou věc na světě, nýbrž jen ve Stvořiteli jich všech. Stejně tak, když prolévá slzy, jež ji dojmají láskou k svému Pánu, ať již z bolesti nad svými hříchy nebo nad utrpením Krista, našeho Pána, nebo nad jinými věcmi, které jsou přímo zaměřeny na jeho službu a chválu. “Útěchou” nazývám vůbec veškerý vzrůst naděje, víry a lásky a každou vnitřní radost, která volá a přitahuje k nebeským věcem a k vlastní spáse své duše tím, že jí dává pokoj a mír v jejím Stvořiteli a Pánu.

“Neútěchou” nazýváme pravý opak třetího pravidla, jako temno v duši, zmatek, pohnutky k nejnižším a světským věcem, neklid z různých hnutí a pokušení, která nabádají k nevěře, stav bez naděje, bez lásky, přičemž se duše shledává naprosto lenivou, vlašnou, smutnou a jako odloučenou od svého Stvořitele a Pána. Neboť jako je útěcha protikladem neútěchy, tak jsou i myšlenky, které vycházejí z útěchy, protikladem myšlenek, vycházejících z neútěchy.

Základní pozitivní zkušenost nazývá Ignác “duchovní útěchou” (consolatio). Tím je míněno podstatně víc, než vyznívá z dnešního českého slova. Přesto toto slovo nechceme měnit, musíme ho jen stále chápat v jeho plnějším smyslu. Jak vidíme, jde tu o hnutí k Bohu, které je vždy doprovázeno nějakým pozitivním afektem. Ale útěchou je nazýván tento afekt (k čemuž svádí české slovo), nýbrž celé hnutí, tedy pohyb k Bohu samotnému, důvěra a láska k němu! Toto hnutí může být provázeno i bělostnými afekty, které jsou však přesto pociťovány pozitivně. Slzy jsou podle své vnitřní kvality naprosto ambivalentní: tryskají vždycky z nějakého utrpení nebo nějaké mezní zkušenosti, ale pak se mohou u tohoto utrpení zastavit, uzavřít se, křečovitě stáhnout a stupňovat se až k bezmocnému vzteku, nebo mohou přes utrpení vyvést, otevřít, osvobodit a uvolnit. Zpozorujeme to velmi rychle, zeptáme-li se sami sebe, zda naše slzy mají nějaký protějšek či nikoliv. Slzy, které otevírají směrem k Bohu, od Boha také pocházejí a Ignác je rovněž nazývá “útěchou”.

Dále je třeba si povšimnout, že cílem tohoto (utěšujícího) hnutí není snad jenom Bůh sám, nýbrž že jím může být současně i každý tvor, pokud je milován “ve svém Tvůrci” nebo “v Kristu” a v “Duchu”. Duchovní útěcha tedy člověka otevírá také ke stvoření, zvláště k člověku. Toto “nacházet Boha ve všech věcech” je charakteristikou ignaciánské zkušenosti s Bohem a tvoří v “Nazírání k nabytí lásky” závěr “duchovních cvičení”. (DC 230-237) Stvoření a především lidé nejsou snad jen průchodem k Bohu, nýbrž jsou zároveň i sami láskyhodní, neboť jsou obrazem a darem Božím a mohou tedy být milováni v něm a spolu s ním. Zde se rozvíjí úžasné bohatství křesťanské zbožnosti, neboť Bůh není jenom nad námi, nýbrž skrze svého Ducha i v nás a mezi námi a tím propůjčuje každému tvorů jeho pravou hodnotu. Nesmíme tedy pravidlu 314 rozumět špatně, jako by smyslová radost ze stvoření byla něčím špatným. A ani v 317 není snad “hnutím k nízkým a pozemským věcem” zakazovaná “radost z malých věcí”. Mnohem víc jde o náklonnost, která chce stvořené hodnoty bezpodmínečně mít a nevidí je v jejich vztahu k Bohu, podlehneme-li nějakému víru a staneme-li se otroky svých pudů, když po nějaké době duchovní radosti náhle necítíme už žádné spojení s Bohem a pociťujeme k modlitbě přímo odpor. Často je s tím spojena hektika, neklid a nemírnost. Ty “nízké věci”, které nás pak drží v zajetí, mohou být i vysokými duchovními hodnotami jako věda nebo kariéra. Přistupujeme k nim však “nízkým” nedobrým způsobem, přičemž podléháme jakémusi fascinujícímu víru a ztrácíme něco z vnitřního klidu a svobody, které jsme předtím měli. Mnozí se pak “vrhnou” do práce, aby vnitřní prázdnotu přehlušili. Ale “neútěcha” se může pevně zachytit i na malých věcech jako je jídlo nebo televize. Rozhodujícím poznávacím znamením je, že se člověk ve vztahu k Bohu nachází “líný a vlašný, že vztah k Bohu mu už náhle nepůsobí radost. To je jádrem “duchovní neútěchy”.

Kdo si není jistý, zda nějaký smutek je tohoto druhu, nebo pouze nějakou psychickou náladou, která může být podmíněna počasím, nemocí nebo neúspěchem, má se zaměřit na Boha. Jestliže spojení s Bohem zůstalo v základě stejné nebo přinejmenším nenastalo žádné citelné odcizení, pak to zřejmě není zde míněna neútěcha. S takovými negativními zkušenostmi může být duchovní vyprahlost samozřejmě spojena. Tímto způsobem se postupně naučíme rozlišovat mezi čistě psychickými a duchovními pochody. Říkám “čistě psychickými”, neboť i duchovní

pochody mají vždycky nějakou psychickou složku, jen centrum pak leží v rovině vztahů k Bohu.

Jako “útěcha” tedy označuje nejen nějaký pozitivní pocit, nýbrž spojení s Bohem, tak je “neútěchou” míněn nejen nějaký afekt, smutná nálada, nýbrž celková negativní tendence, ve které se společenství s Bohem zdá jakoby odříznuto. Je to temnota, která leží v nitru “duše” a se kterou může být spojena navenek určitá veselost právě tak jako stísněná nálada, která se pak ale dotýká onoho středu, tedy není duchovního druhu. Ta ovšem může neútěchu ještě zesilovat. Není lehké rozhodnout, co je teď podmíněno rozpoložením a povahou a co vyplývá z duchovní neútěchy. Člověk, který ve svém základním nasměrování kráčí k Bohu, zakouší často určité rozštěpení, protože jeho duchovní a přirozené lidské bytí není v souladu, nýbrž vydává více nebo méně falešný tón. Duchovní útěcha naproti tomu dává požitek rostoucí jednoty a celistvosti. Abychom předešli nedorozumění: neútěcha nebo absence citelné Boží blízkosti až k tendenci “ pryč od Boha ” není snad hříšná sama o sobě, neboť je to především spontánně vznikající hnutí. Může z viny pramenit, ale nemusí, jak uvidíme dále. (322) Přesto vede často k pokušení, že místo toho, abychom ji přestáli, budeme hledat “ náhradu ” v realizovatelných věcech. Tím se tyto hodnoty stávají “ bůžky ”.

- Pokyny pro chování v dobách temnoty a pokušení

V životě s Bohem jsou důležité dvě věci: vědět, pod jakým vlivem stojím (chceme-li, “ odkud vítr věje ”, srov. Jan 3,8), a pak vědět, co mám dělat. Toto rozhoduje mnohem víc než dlouhé obsažné úvahy a hluboko sahající sebeanalýzy. Tak ani v pastoračním rozhovoru nemáme mluvit především o tom, co si myslíme a co cítíme, ale o tom, co děláme. Přitom záleží zvláště na formálních prvcích, jak ukážou následující pravidla, takže o tom můžeme mluvit i bez toho, že bychom se zmiňovali o všech obsahových jednotlivostech. Tomu, kdo vede exercicie (a každému, kdo je žádán o duchovní radu), Ignác říká: “ Je velmi prospěšné, když ten, kdo dává cvičení, aniž by se chtěl vyptávat nebo znát myšlenky a hříchy toho, kdo je dostává, je věrně informován o rozličných hnutích a myšlenkách, které v něm vyvolávají rozliční duchové. Neboť tak mu může dát podle jeho většího nebo menšího prospěchu různá vhodná duchovní cvičení, která odpovídají potřebě jeho zmítané duše. ”

308 V době neútěchy nedělat nikdy žádnou změnu, ale zůstat pevným a vytrvalým v předsevzetích a v rozhodnutí, v němž stál člověk předešlého dne před takovou neútěchou, nebo v rozhodnutí, jež udělal člověk v předcházející útěše. Neboť jako nás v útěše vede a nám radí dobrý duch, tak v neútěše zlý, podle jehož rad nepůjdeme cestou ke správnému jednání.

318 I když v době neútěchy nemáme měnit dřívější předsevzetí, přece však velmi prospívá rozhodně se změnit právě ve vztahu k této neútěše, že se například více věnujeme modlitbě, rozjímání, mnoho se zpytujeme a konáme nějakým přiměřeným způsobem velkoryseji pokání.

319 Kdo je v neútěše, ať uvažuje, jak ho Pán ponechal na zkoušku s jeho přirozenými schopnostmi za tím účelem, aby odporoval různým znepokojováním a útokům nepřítele. To může s pomocí Boží, které se mu stále dostává, i když je zřetelně nepocituje, poněvadž mu Pán sice odňal svůj velký žár, vroucí lásku a mocnou milost, ponechal mu však dostačující milost k věčné spáse.

320 Kdo je v neútěše, ať se snaží vytrvat v trpělivosti, která je lékem proti trápení, která na něho doléhají. Ať uváží, že se mu brzy dostane opět útěchy. Přitom ať vykoná opatření proti oné neútěše, jak bylo řečeno v šestém pravidle. (319)

V pravidle 318 vidíme, že Ignác neklade útěchu prostě na jednu rovinu s působením dobrého ducha, ale chápe ji spíš jako prostor, ve kterém může dobrý duch lépe působit. Ignác velice dobře ví, že “hnutí v duši” jsou i lidskými pochody (srov. níže DC 336). Ta pozitivní Bohu jen více odpovídají, a proto je člověk v tomto rozpoložení lépe disponován k tomu, aby poznal jeho vůli. Pravá láska otevírá oči, jen vášně zaslepuje. Pokud je nutná změna, musí k ní dojít ve světle a ne pod tlakem. Podle následování tohoto pravidla se často rozhoduje o dalším pokroku.

Když Ignác v následujícím pravidle (319) vyzývá k větší rozhodnosti, není tím míněn žádný rigorismus, jako bychom svým konáním měli Boha nutit, ale v této době je dobré prokázat nějaké znamení věrnosti a lásky. Co tím Ignác míní, vysvětluje (v DC 13) na příkladu plné hodiny rozjímání, kterou si člověk při exerciciích předsevzal: “Jako je v době útěchy lehké a snadné setrvat v nazírání celou hodinu, tak je v době neútěchy velmi těžké ji dodržet. Proto musí ten, kdo se cvičí, aby potíral neútěchu a zvítězil nad pokušeními, setrvat ve cvičení vždy o něco déle než hodinu, aby si zvykl nejenom klást protivníkovi odpor, ale dokonce jej porážet.”

Mnohým pak pomáhá položit si na stůl kříž, slovo Písma nebo nějaký obraz, aby se vědomě – určitým způsobem proti pohybu – stále znovu obraceli ke Kristu.

Od toho je třeba odlišit, co se v duchovním životě často stává: něco jsme si na delší dobu předsevzali a vidíme, že na to nestačíme. Pak se ještě několikrát rozjedeme, ale vždycky přijdeme znovu ke stejnému výsledku. Kdo se v tom zavrátá, může nakonec dojít až k úplné ztrátě odvahy. V takovém případě bychom si měli položit otázku, zda takové předsevzetí bylo vůbec správné, nebo zda nám Bůh nechce pomoci nějakým jiným způsobem. Pak se doporučuje duchovní rozhovor. Co zde naproti tomu myslí Ignác, je okamžitá reakce na momentální pokušení, ke které má dojít “nějakým vhodným způsobem”, přičemž větší horlivost v modlitbě nespočívá bezpodmínečně v delší době modlitby, “více” pokání neznamená žádnou aktivitu a “zpytování” nesmí vést k hloubavému kroužení kolem sebe. “Víc” spočívá ve větší pozornosti srdce. To nepotřebuje žádné velké výkony. Často to jsou malé dobrovolné sebezápory, které znovu roznítí oheň lásky a očistí srdce.

- Důvody neútěchy

Co Ignác neútěchou myslí, to není nějaká všední nálada nebo tělesně – duševní vyčerpání, ale to, že už “v Bohu nemáme zálibu” (srov. Výše DC 317). V takové době vyprahlosti se nesmíme nechat zastrašit myšlenkou: “jsem na špatné cestě” nebo “takový život s Bohem nevede k ničemu”. Ale jak je potom možné takový stav vysvětlit?

- 321 Jsou hlavně tři důvody, proč se nacházíme v neútěše. První je, poněvadž jsme vlažnými, lenivými, nedbalými ve svých duchovních cvičeních: takto ztrácíme duchovní útěchu vlastní vinou. Druhý je, aby nás Bůh prověřil, jak jsme daleko a v jaké míře jsme schopni mu sloužit a chválit ho bez tak veliké odměny útěch a zvláštních milostí. Třetí je, aby nám dal pravé poznání a pochopení, abychom si vnitřně uvědomili, že není v našich silách získat a uchovat si hlubokou zbožnost, vroucí lásku, slzy nebo jakoukoliv duchovní útěchu, nýbrž že je to všechno darem a milostí Boha, našeho Pána a abychom se nezahníždili na cizím a nenadýmali se pýchou a marnivostí, když bychom si připisovali zbožnost nebo jiné druhy duchovní útěchy.

Co se týče prvního bodu, musíme se chránit před neplodným zaobíráním se vlastními chybami. Jinak by bylo dosaženo právě opaku. Mnozí lidé, kteří to myslí dobře, jsou zrovna

v této situaci zvláště náchylní k “zavrtání se”. Když po klidném zpytování zjistíme nějaké chyby, budeme pána prosit o odpuštění. Pokud by tyto chyby byly hlavním důvodem neútěchy, muselo by jít už o nějakou zřetelnou vinu, která by nám při přemýšlení byla jasná a vedla by k lítosti.

Když však neútěcha zůstává, jedná se asi o druhý bod našeho pravidla: Bůh nás chce zkoušet: Není to znamením, že se o nás stará a chce nás vést? Jestliže jsme mu před tím dali svůj život, bere nás nyní za slovo. Můžeme mu teď dokázat (a sobě také), že jsme to mysleli upřímně! Tím se z neklidu vyklube rušení, kterým se nenecháme vyprovokovat. I když ještě nějakou dobu musíme snášet břemeno neútěchy, nenecháme se už ve svědomí zneklidňovat a znovu řekneme Pánu, že mu chceme být věrní. “Pán dal, Pán vzal. (útěchu), buď jméno Pána pochváleno”. (Job 1,21)

Zde k tomu opět komentář ze “Zprávy poutníka” (21): První dobu poté, co Ignác začal přísný život v chudobě a modlitbě, “nacházel se vesměs ve vyrovnaném stavu. Cítil v sobě stále stejnou radost a přece se ještě vůbec nevyznal v otázkách vnitřního duchovního života”. Po nějaké době však začal ve své duši pociťovat pozoruhodnou přeměnu. “Jednou se cítil tak neveselý, že už vůbec neměl radost z modlitby, slavení mše nebo jiných cvičení modlitby, které konal. A jindy ho zase přepadl přímo opak toho, a sice tak náhle, že se mu zdálo, že smutek a neútěcha mu byly odňaty, jako se jinému člověku snímá z ramen plášť. Tu začal s úžasem pozorovat tuto změnu, které si nikdy dříve nevšiml a řekl si u sebe: Co to má být za nový život, který teď začínáme?” V této době se tu a tam bavil s nábožensky založenými lidmi, kteří si ho velmi cenili a přáli si s ním být ve styku. “Neměl sice ještě hlubší znalosti duchovního života, ale v jeho řeči se projevovalo velké nadšení a pevné rozhodnutí dělat v božích věcech pokroky.”

Neútěcha je jako zeď mezi mnou a Bohem. Pramení-li z mé viny, vystavěl jsem ji já sám a stále znovu ji podepírám, pokud zůstávám v hříšném postoji. Bůh pak tuto zeď zboří jen tehdy, když odpovím na jeho podnět k obrácení a prosím ho o odpuštění. - Povstala-li však tato zeď z jiných důvodů – častým poznávacím znamením je, že nějaká útěcha náhle ustane nebo počátek neútěchy nelze stanovit podle žádného obsahu – pak z mé strany k této bariéře neexistuje žádný vztah. Prožívám neútěchu spíš jako něco, co po mně sahá, zatímco já bych v nitru chtěl být Bohu blíž (ale nemohu). Jestliže tedy v sobě rozeznám, že jsem své rozhodnutí pro něho nikdy nezměnil nebo nevzal zpět, pak tato temnota ještě není následkem nějaké viny ve mně. Pak mohu hledat spojení s bohem tím, že mám na paměti jeho slovo a předchozí dar jeho útěchy. Tím onu závoru tak říká “podběhnu”. Nenechám se tím zastrašovat a určovat, ale ponechám na Bohu, kdy a jak tu zeď odstraní, aby mi k sobě znovu daroval “nerušený přístup”. Pro něho samotného však tato bariéra není překážkou, je mi nakloněn, ať už to cítím nebo ne.

Třetí bod našich pravidel (322) nám připomíná, že zde máme co dělat s dary. Jestliže mi včera dal někdo velký dar, není jeho povinností, aby mi dnes dal totéž ještě jednou. I když nám Bůh dává rád a hodně, protože je náš Tvůrce, nemáme přesto na duchovní útěchu žádné “právo”. Aby tedy naše srdce zůstalo bdělé, v postoji přijímání, dává nám Bůh zakusit, že **jeho dary nikdy nemáme “v hrsti”**.

Když velká radost náhle zmizí, vyvodí z toho leckdo závěr, že asi všechno, co předtím prožil, byl jenom klam. Tu nás Ignác učí tuto logiku převrátit: jestliže dnes pozoruješ, že nemáš onu lehkost pohybu v Bohu, kterou jsi včera měl, pak se z toho nauč, že ani včera nebyla tvým dílem, nýbrž darem Božím! Buď tedy vděčný za to, co bylo. Nepokoušej se ono dění opakovat, ale nedívej se ani na svůj smutek, nýbrž snaž se vzpomínat na dřívější dar a děkovat bohu za to, žeš ho měl! Tak při veškeré zátěži přesto může být v hloubi našeho nitra pokoj. Samozřejmě smíme, jako Ježíš na Olivové hoře Otce prosit, aby nás z této bídy vyvedl, ale v Ježíšově základním postoji: “Otče, ne má, ale tvá vůle se staň!”

Praktické pokyny pro chování při vzpruze a duchovní radosti

- 322 Kdo je v útěše, ať přemýšlí, jak s zachová v neútěše, která přijde později, a ať shromazďuje pro tu dobu nové síly
- 323 Kdo je v útěše, ať se hledí pokořovat jak jen může, a ať přemýšlí, jak málo zmůže v době neútěchy bez této milosti nebo útěchy. Naopak, kdo je v neútěše, ať uváží, že může mnoho s milostí, která dostačuje, aby odporoval všem svým nepřítelům, bude-li čerpat síly u svého Stvořitele a Pána.

Zde snad nemá být zpochybňováno aleluja, ale má se zabránit jen jeho zneužívání. Pravý duchovní život je vždy skromný a bohabojný, protože člověk hluboce prožívá, že to všechno je darem milosti /charisma/. Toto je pak případ, kdy v nás propuká spontánní dík: Zůstaneme-li v tomto postoji vděčnosti, jsme přesto při vši radosti v určité vnitřní rovnováze.

Ignác varuje před tím, abychom v “nějakém radostném rozpoložení bez rozmyslu a překotně skládali nějaký slib”. (DC 14) Bůh má čas, ďábel nutí ke spěchu.

Tři způsoby chování nepřítele a jak jim čelit

U následujícího pravidla se nebudeme zdržovat u obrazu, který si Ignác zvolil, ale budeme dávat pozor na to, co tím chce říci o rozhodujícím boji našeho života. Srovnání s 326, kde žena sehrává dobrou a falešný milovník špatnou úlohu, ukazuje, že zde přirozeně nemá být dáno žádné speciálně pohlavní ohodnocení. Jedná se o příklady pro nutnost svobodného a správného chování.

- 324 Nepřítel se chová jako žena. Jeho síly jsou slabé, rád by však dělal dojem silného. Neboť jako je ženě vlastní v hádce s nějakým mužem, když se muž proti ní rázně postaví, pozbývat odvahy a dávat se na útek, a obráceně, když muž začne uhýbat a pozbývat odvahy, stává se hněv, mstivost a zuřivost ženy takřka bezmeznou, právě tak si počíná nepřítel: ochabuje a ztrácí odvahy a jeho pokušení ustávají, když se člověk, který se cvičí v duchovních věcech, rázně postaví proti jeho pokušením a dělá pravý opak. Když naopak ten, kdo se cvičí, začíná mít strach, a při pokušeních ztrácet odvahy, tak není na celém světě žádné tak zuřivé šelmy, jako je nepřítel lidské přirozenosti při sledování svého lstivého záměru s tak vystupňovanou zlobou.

“Rázně se postavit” můžeme jen v Boží síle, jak Ignác právě vysvětlil. Sáháme tedy ke zbraním Ducha, kterými v nás působí sám Duch svatý (Ef 6,10-12) a nebudeme se chovat jako nějaký krotitel, protože jsme sami “mocnostem a světským vládcům této temnoty” rozhodně nedorostli.

- 325 Stejně tak se chová jako nepravý milenec. Přeje si zůstat ve skrytu a nebýt odhalen. Neboť jako tento falešný člověk, který svádí dceru dobrého otce nebo manželku dobrého manžela a přemlouvá je ke zlému, si přeje, aby jeho slova a jeho přemlouvání zůstala utajena, a jemuž se nelíbí, když dcera otci nebo manželka manželovi vyjeví jeho neupřímná slova a špatný záměr, protože snadno pochopí, že započaté dílo nepřivede ke konci, stejně tak si přeje a chce nepřítel lidské přirozenosti, když našeptává své lsti a přemlouvání spravedlivé duši, aby to bylo přijato a uchováno v tajnosti. Odhalí-li to však svému dobrému zpovědníkovi nebo jiné osobě, která zná jeho klamání a zloby, velice ho to souží, neboť je mu jasné, že svou započatou zlobu nemůže dokončit, protože jeho zřejmé podvody byly odhaleny.

Toto je jistě jedna z nejdůležitějších pomoci, jak pokušení překonávat. Když po nějakém činu musíme vyznat svou vinu, již jsme se dopustili, ve svátosti smíření, proč bychom nemohli říci už pokušení samotné, které přece není hříchem? Ale právě zde existují často nevysvětlitelné zábrany. I Ježíš byl pokoušen. Ovšem pokušení nás vždycky postihnou na nějakém bolavém místě. Proto už jsme se s nimi často identifikovali, dřív než jsme je jako takové poznali a pak je těžké rozlišovat mezi myšlenkami, které jsou zakořeněny v mém nespaseném srdci, a myšlenkami, které se mi vtírají. Protože se tato myšlenky často bez míry stupňují, bude stud tím větší. Zde však leží nesprávný závěr, neboť potom se stydím za něco, čím v tomto rozsahu nejsem. Ignác říká, že jsou odhaleny "lsti a přemlouvání nepřítelů", tedy někoho jiného! Mými myšlenkami se v plném smyslu stanou až tehdy, když s nimi souhlasím! Pak potřebujeme jako partnera v rozhovoru nějakého duchovního člověka naší důvěry a to zvláště, jsme-li nejistí, zda ta či ona myšlenka je skutečně pokušením nebo ne.

Duchovní porada na druhé straně nespočívá v tom, vsugerovat tomu, kdo hledá radu, svůj vlastní názor, ale pomoci mu, aby sám našel před Bohem jasno. Neboť vede-li někdo správný duchovní život, je podle Ignáce mnohem lepší, aby se Stvořitel a Pán sám sděloval jemu oddané duši tím, že ji přivine ke své lásce a chvále a disponuje pro tu cestu, na které mu od této chvíle bude moci lépe sloužit". (DC 15) Často se v rozhovoru tomu, koho se to týká, samotnému vyjasní, co má dělat. Je-li zaručen tento prostor osobního poznání a rozhodování, nemůže být žádné sdělení nikdy převráceno, zatímco "zachovat něco pro sebe" je zátěží. Buď se v rozhovoru vyjasní, že se zde jedná o pokušení, nebo vycítím, že věc vůbec nemá tu váhu, kterou jsem jí uvnitř svého srdce přikládal, nebo poznám, že v tom, co se mi zdálo jako pokušení, leží skryto pravé Boží oslovení. Pomysleme jen na Petra, který měl jíst nečistá zvířata. (Sk 10,10-16) (8)

- 326 Také si počíná (nepřítel) jako nějaký velitel, aby dobyl a vyloupil to, co si přeje. Neboť jako náčelník nebo vůdce tábora zaujme postavení a vyšetří síly a stav pevnosti a napadne ji na nejslabším místě, tak stejným způsobem obchází nepřítel lidské přirozenosti a sleduje všechny naše teologické, kardinální a mravní ctnosti. A kde nás najde nejslabšími a nejubožejšími pro naši věčnou spásu, tam nás napadne, aby nás dostal do své moci.

Zlý tedy vždycky hledá naše nejslabší místo. Z toho bývá často vyvozován závěr: Musíme se tedy ve svém boji soustředit na toto nejslabší místo. Ignác proto dává v nějaké souvislosti radu, dělat k duchovnímu pokroku vždy dvě věci současně: něco, co se mi dobře daří a v čem mi pán dává radost, a současně dávat pozor na jeden bod, kde jsem slabý. To první dodává sílu pro to druhé. Je současně motorem pro onu námahu.

To, co jsme slyšeli o základním směru, budeme teď pozorovat ještě jednou vzhledem k jednotlivým menším procesům. Kdo v zásadě kráčí k bohu, prožívá jeho působení vždycky jako posilu a povzbuzení. To však nevylučuje, že Bůh pracuje i tehdy, jsem-li vnitřně sklíčen. Ale Bůh pak není v onom "tlaku", ale v tom, co tomuto tlaku odporuje, tedy v pozitivní síle. Přes správný základní postoj stále znovu chybujeme, a to Bůh nemůže hodnotit jako dobré. Proto nás bude stále znovu kárat a ukazovat naše chyby. Ale ani tehdy jeho výtky nikdy nepůsobí matoucím nebo deprimujícím způsobem, ale vytváří jasno a má nás vést k lásce. To platí dokonce o "hryzáni svědomí", o kterém byla řeč v prvním pravidle /314/. Vede-li však naopak zabývání se vinou k zasmušilosti a ke kroužení kolem sebe samotného, pak si nemám, pokud jde o mne, všimnout celku, ale stále znovu se obracet k Bohu a pozorovat jeho samotného. On už mi pak ukáže, když u mě nebude něco v pořádku.

Nyní je jasné, že toto odvrácení pozornosti není žádným potlačováním, ale vychází z postoje naslouchat jen jeho hlasu. Je totiž velký rozdíl, zda je mi můj stav ukazován od Boha nebo od zlého! Totéž platí o věcech, které leží přede mnou. Je-li myšlenka nebo volání doprovázeno důvěrou, že mi k tomu Bůh dá sílu, - i když se to zdá těžké - je to dobré znamení.

Cítím-li se však bezmocný nebo prázdný, musím se lépe podívat, zda se nejedná o nějaký klam.

K tomu odkážeme na pravidlo 326 a na jeho text “Poutníka” (č. 20): V době, kdy měl často jedno pozoruhodné zjevení podobné hadu, které teprve mnohem později prohlédl jako pokušení, přepadla ho mocná myšlenka, jež na něj velmi dorážela. Před jeho duší totiž předstoupily obtíže jeho současného asketického života a bylo to, jako by mu někdo v nitru říkal: “Jak budeš moci takový život vydržet ještě těch sedmdesát let, které máš ještě žít?” Ale na to odvětil. Rovněž v nitru, s velkou rozhodností – neboť dobře zpozoroval, že otázka pocházela od zlého nepřítele: “Ty ubožáku, můžeš mi skutečně zaručit i jen jedinou hodinu, kterou bych měl ještě žít?” Tak překonal to pokušení, jež ho přepadlo poté, co bylo dříve řečeno o zjevení podobné hadu. To celé se událo, právě když chtěl vstoupit do kostela, kde denně poslouchal Mši, nešpory a kompletář. A pocítil při tom velkou útěchu. Obvyčejně při mši četl dějiny utrpení. A jeho vnitřní vyrovnanost trvala dál.

Radost nebo zmatek se konečně může vztahovat i na jiné lidi. Jsem-li při myšlence na jiné nebo při modlitbě za ně naplněn hlubokou uvolněnou radostí, je to dobré znamení. Jsem-li stísněn, musím se lépe podívat: je-li v tom pravý soucit s nouzí druhého, který vede k vnitřnímu spolunesení, přičemž se necítím silnější, ale solidární na jeho straně, takže při tom sázím veškerou naději na Krista, je v tom jistě nějaké oslovení shora. Někdy nás ale přepadne bezmocný pocit soucitu nebo nějaký strach, určitá panika a hektika, která nutí ke vší možné aktivitě a budí rozčilení. Pak bychom měli být velmi skeptičtí, zda se tu se starostí o bratra nespojují nevytříbené motivace a vlivy, možná prostě proto, že ze svého svědomí dělám jeho svědomí, cítím se tedy nesprávným způsobem odpovědným a nenechám ho, aby byl sám sebou.

Je třeba dávat pozor zvláště tehdy, kdy nás přepadává strach z démonických vlivů. Nikoliv vědění o démonických vlivech nebo stísněnost, ale strach z toho je podezřelý. Existuje jemná hranice mezi utrpením a sebetrýzněním, mezi pravou účastí na utrpení nebo pokušení bratra a neklidným nutkáním mu odporovat nebo za něj vystoupit. Jak rychle je ten, koho podezřívám z démonického vlivu, jako osoba ponížen a nebrán vážně!

Pravidla k rozlišování II

327 Pravidla pro přesnější rozlišování duchů

(Tato skupina II. získává smysl po delším růstu)

Každý, kdo tato pravidla čte, musí sám vycítit, co mu momentálně pomáhá a měl by si ve vší svobodě vybírat jen to. Jestliže ve mně věci při čtení nevzbuzují žádnou odezvu, měl bych je klidně nechat ležet a nepokoušet se je snad vyvolávat násilím. Protože jde zde o “návod k použití”, budou smysluplné jen pro toho, kdo má odpovídající prožitek. Nejsou ani návodem, jak k takovým zkušenostem přijít, ani měřítkem hodnoty křesťanského života. Jestliže vidím, že jsem Pána věrně následoval, jakmile jsem zaslechl jeho volání, smím všechno ostatní přenechat jemu a neměl bych být smutný z toho, že ty druhé vedle mě snad vede jinak. Naše nejvyšší společné štěstí spočívá v tom, že ho všichni chválíme a ctíme.

Pravá a falešná útěcha

Zatímco dosud byl “útěchou” označován prostor, ve kterém je “víc” činný dobrý duch, a “neútěchou” prostor nepřítele, poukážeme nyní na jemnější rozdíl. Nemůže-li nás nepřítel získat přímým odporem “zmatek, temnota, smutek”, pokouší se napodobit Boží působení nějakým zdánlivým bleskem. V praxi se oba způsoby samozřejmě střídají i navzájem.

- 328 Je vlastní Bohu a jeho andělům dávat v jejich hnutích pravé potěšení a duchovní radost a odstraňovat veškerý smutek, který zapříčiňuje nepřítel. A jemu je vlastní bojovat proti tomuto potěšení a duchovní útěše tím, že používá zdánlivých důvodů, zchytralostí a stálých klamných závěrů.

“Pravé veselí a duchovní radost” poznáme podle její jasnosti a čestné lásky. Víím, že jsem na Boží cestě a cítím vnitřní jednotu a klid. V této skutečnosti, že Bůh daruje čistotu a mír, spočívá konečně veškeré rozlišování duchů. Je třeba bdělosti srdce, abychom zjistili zkalení duchovní radosti, ať už proto, že je v ní přimícháno příliš mnoho nespasného lidského, nebo proto, že je otrávena dokonce ve svém jádru. Potíž spočívá v tom, že veškeré naše jednání a cítění je ještě nedokonalé. Bude tedy vždy do určité míry “smíšené”. Následující pravidla chtějí pomoci rozeznávat základní podobu:božský mír, čistě lidské = nespasné uspokojení a neduchovní zdánlivý mír.

Zde je to stejné jako u prvních pravidel: rozhodující je, který z těchto prvků tvoří rozhodující tón. Neboť právě u této zkoušky bychom se měli chránit před falešným perfekcionalismem, jinak by se z rozlišování duchů stala složitá tajná věda. Pokud po určité přeměřené době modlitby a zkoušky nezískáme jasno, neměli bychom dál vrtat, ale přenechat celkovou situaci rozhodování jemu. Bude nám dávat další poznání, budeme-li se jen dál dívat na něho. Dar přijímáme pohledem na dárce a s otevřenými prázdnými dlaněmi.

Typický příklad zdánlivých důvodů jsme četli právě na konci I. dílu “Zprávy poutníka” (č.20) Představa přísného života s sebou přinášela neklid a Ignác by pocítil úlevu, kdyby zas obrátil. Poté, co pokušení odmítl, dostavilo se jasné znamení, že toto rozhodnutí bylo správné: znovu se pak “uklidnil”, pocítil “velkou útěchu” a ! jeho “vyrovnanost trvala”. Přesto ho Bůh později vedl mírnější cestou, co se postu týkalo. V žádném případě to tedy není tak, že by přísnější směr byl vždycky ten lepší. (srov. níže k č. 333-335)

- Jak vzniká (pravá nebo falešná) útěcha

Aby odlišil pravdu od zdání, vede nyní Ignác pohled na “příčinu” útěchy. Mohli bychom také říci: máme přihlížet k tomu, z čeho vzniká a jaká pozorování při jejím trvání v nás učiníme.

- 329 Jedině Bůh, náš Pán, může dát duši útěchu bez předcházející příčiny. Neboť je vlastní Stvořiteli vcházet do ní, vycházet z ní a působit v ní hnutí tak, že ji zcela přitahuje k lásce své božské velebnosti. Říkám “bez příčiny”: bez jakéhokoliv předcházejícího smyslového nebo rozumového poznání nějakého předmětu, skrze který by tato útěcha přišla prostřednictvím vlastních úkonů rozumu a vůle.

Zde nejde o nějaké filozofické vysvětlení, ale o /fenomenologický/ popis. Projede-li mnou náhle “hnutí” k Bohu, tak říká z čistého nebe, uprostřed práce, v rozhovoru, při modlitbě, aniž by to byl nějaký logický důsledek toho, čím jsem se právě zabýval poukazuje to na působení Boha, který ve svém domě vchází a vychází, jak se mu líbí. /Jan 14,23,/ K doplnění je třeba povšimnout si toho, že taková útěcha má vždycky klíčový obsah: úctu, chválu, klanění, díky, odevzdanost, prosbu motivovanou Boží láskou, pokorné rozdávání jeho darů, naprosté opuštění sebe samého, zkrátka člověk je “zcela vtažen do lásky k jeho božskému majestátu”. Protože Bůh přichází bezprostředně, “bez příčiny”, musí být středem takového hnutí i v mém vědomí vždycky on sám a to úplně spontánně, bez jakékoliv námahy z mé strany.

Tato zkušenost není tak řídká, jak se dlouhou dobu myslelo. Dnes stojí někdy na začátku takzvané charismatické obnovy člověka, tzn. když se on sám a svůj život prožije jako boží dar a smí v sobě vnímat novou sílu Ducha svatého. Tu a tam máme zprávy o osobním volání nebo o prožití letnic, které mají ráz útěchy, již zde Ignác popsal. V zásadě “každý nárůst

víry, naděje a lásky” může být tohoto druhu. Pak mluvíme o “nevysvětlitelné” radosti a nové lásce, která je prožívána do písmene jako “nové stvoření” “znovuzrození”. Rozhodující při tom není emocionální síla tohoto hnutí, ale skutečnost, že ji nemůžeme způsobit sami, byť je zkušenost sama i velmi jemná a tichá. Jsou okamžiky, ve kterých nemůžeme pochybovat (i když pochybnosti mohou přijít potom č. 336) Dostaneme-li pochybnosti během samotného dění, nejedná se o tento druh Božího sdělení.

K tomu opět “Poutník” (č. 27): “V této době s ním Bůh jednal stejným způsobem, jako jedná učitel ve škole s dítětem při vyučování. Ať už důvodem pro to byla jeho nezkušenost a neškolená chápání nebo skutečnost, že neměl žádného mistra, nebo pevné rozhodnutí jeho vůle zcela sloužit Bohu, které mu vnukl on sám: v každém případě považoval za jasně dokázané – a to zůstalo od té doby vždycky jeho míněním, - že s ním tímto způsobem jednal Bůh. A pokud by o tom měl pochybnosti, spíš by se domníval, že uráží Boží majestát. Přibližně se to dá poznat z následujících pěti odstavců.”

Pak následuje pět zážitků sv. Ignáce z tohoto prvního roku v Manrese, u kterých si pamatuje na místo i čas. Jednou byl “jeho rozum náhle pozdvižen nad sebe sama, jako by směl patřit na Nejsvětější Trojici v podobě tří kapek u varhan a to bylo doprovázeno tolika slzami a vzdechy, že už se nemohl stát jejich pánem”. – “Jindy se jeho rozumu promítlo - doprovázeno velikou duchovní radostí – jak Bůh stvořil svět. Zdálo se mu, jako by viděl něco jasně zářícího, z čehož vycházelo několik paprsků a z čeho Bůh stvořil světlo”. (K tomu srovnej “Nazírání k nabytí lásky”, DC 230-237.)

Jindy bylo to, “na co patřil svým rozumem, jednoznačně to, že viděl, jak je Ježíš Kristus, náš Pán, přítomný v Nejsvětější svátosti”.

“Za čtvrté se často a dlouhou dobu během modlitby očima své duše díval na Kristovo lidství. To, co tehdy ve zjeveních viděl, ho velmi posilovalo a dalo mu to provždy takovou jistotu ve víře, že si u sebe často myslel: i kdyby nebylo Písma svatého, které nás učí pravdám víry, byl by rozhodnut pro ně zemřít, jediné na základě této skutečnosti, že toto viděl.”

Vrchol tvoří známá zkušenost na Cardoneru, nad řekou: “Ne jako by byl viděl nějaké zjevení, ale bylo mu darováno pochopení a poznání mnohých věcí ***o duchovním životě, jakož i o pravdách víry a lidském bytí. Toto bylo doprovázeno tak velikým jasnem, že se mu všechno jevilo v novém světle. A to, co tehdy poznal, se nedá vylíčit v jednotlivostech, ačkoliv jich bylo velmi mnoho. Dá se říci jen to, že ve svém rozumu pocíťoval velké jasno. Vezme-li po více než dvašedesáti letech svého života všechno dohromady, kolik pomoci od Boha dostal a co kdy viděl, a shrne-li to všechno do jednoho, přesto to všechno ještě nepovažuje za tolik, co obdržel při onom jedinečném zážitku. Tato událost byla tak výrazná, že jeho duch zůstal jakoby osvětlen. A bylo mu, jako by se stal jiným člověkem a jako by dostal jiný rozum, než měl dříve. Boží sdělení nás v životě natrvalo poznamenávají.***

Takováto bezprostřední útěcha náš každodenní život nevyznačuje. Dokonce i v době velmi důvěrného styku s Pánem je častější útěchou ta, která se děje “prostřednictvím nějaké příčiny”, to znamená, která se váže na nějaký obsah našeho vlastního poznávání, chtění nebo cítění. Ani tato útěcha není ničím, co by člověk udělal sám, ale psychologicky pozorováno vychází do určité míry plynule z minulého.

- 330 S příčinou může duši utěšit jak dobrý, tak zlý anděl, avšak k opačným cílům: - dobrý anděl k prospěchu duše, aby rostla a postupovala od dobrého k lepšímu, - a zlý anděl k opaku a dále, aby ji svedl k svému podlému úmyslu a zlobě.

Cítíme, že Ignác zde popisuje jen typické postřehy, aniž by tím chtěl zdůraznit nějaký podstatný teologický rozdíl mezi prvním a druhým způsobem nebo přesně stanovit hranici. ***Čím víc vlastní činnosti předcházelo v oné linii, ve které pak následuje hnutí spontánně vytrysklé z nitra, tím budeme v posuzování útěchy opatrnější.*** Neboť je zde přece jen možné /v

žádném případě pravidlem/, že se vloudí klam. Proto “bud’te střízliví a bdělí, protože váš protivník ďábel jako řvoucí lev obchází a hledá, koho by mohl zhltnout”. (1 Petr 5,8)

Při pohledu na definici útěchy (DC 316) možná leckoho udivilo, že podle pravidla 331 by “útěcha” mohla pramenit i od zlého. Ale jak jsme již viděli (DC 316), nejedná se při tom o pravou útěchu, ale o něco, co jako útěcha (=hnutí k Bohu) vypadá, ale při bližším pohledu jí není! Na tom vidíme, jak Ignác velmi prakticky vychází z popisu vnímání. K pochopení těchto pravidel není ani tak třeba filozofického, teologického nebo psychologického vzdělání – ačkoliv je to prospěšné, zato však upřímného pozorování a vnitřní bdělosti. Je to pomoc, jak vedení Ducha svatého vnímat. (Jan 14.26, 15,13)

- 331 Je vlastní zlému andělovi, který se proměňuje v anděla světla, začít u zbožné duše po jejím a skončit po svém, přinášet totiž dobré a svaté myšlenky, jak to odpovídá této spravedlivé duši a potom se ponenáhlu snaží o to, aby skončil u sebe tak, že zatáhne duši do svých skrytých klamů zpustlých záměrů.

Tohoto pravidla nemůže být dbáno nikdy dost! Jak často jsou právě lidé, kteří to myslí vážně, v jednotlivých krocích *nebo i větších podnicích uváděni v omyl! Je známkou duchovní zralosti, když s touto možností stále počítáme, zatímco nerozumné a tvrdohlavé prosazování vlastního mínění - to je něco jiného než pevnost - je povážlivým znamením. Prakticky se ten zlý může schovávat za všemi “dobrymi a svatými myšlenkami zbožné duše”, za přemírou náboženských cvičení právě tak jako za spořádanou umírněností, za liturgickou objektivitou právě tak, jako za spontánní subjektivitou, za náladou “aleluja” právě tak jako za ponurou mystikou utrpení, za privatizující zbožností právě tak jako za sociální a společenskou angažovaností, za teologickou rozumovostí oněch lidí, kteří odmítají zvláštní dary Ducha (srv. 1 Kor 12, 21 a 14,1 Mt 7,22), právě tak jako za dychtivostí, se kterou se mnozí po darech Ducha natahují.*

Skutečnost, že se nějaká věc zdá sobě dobrá, tedy ještě není posledním kritériem (viz k tomu níže pod č. 170 4.3), dar rozlišování spočívá mnohem více především v tom, že rozeznávám, zda to, co je samo o sobě dobro, je dobré i pro mě, a k tomu moc potřebujeme oporu Ducha svatého. To, že je nějaké hnutí zaměřeno na něco dobrého a že je to doprovázeno určitou radostí, jako kritérium pro jeho pravost nestačí. /9/

Některé pomůcky, abychom rychleji poznali falešnou útěchu

Ignác mluví ze zkušenosti pro zkušenost. Tak v těchto pravidlech nasbíral několik pozorování, “která učinil ve svém nitru a shledal užitečnými. Věřil, že mohou být užitečná i pro mnohé lidi, a proto je zanesl na papír”. (Zpráva poutníka 99)

- 332 Musíme dávat velmi pozor na průběh myšlenek. A je-li začátek prostředek a konec zcela dobrý, klonící se ke všemu dobrému, pak je to znamením dobrého anděla. Když však někdo v průběhu svých myšlenek skončí u nějaké špatné nebo rozptylující věci nebo u něčeho méně dobrého, než co si duše před tím předsevzala vykonat, nebo když to duši oslabuje a znepokojuje tím, že jí to odmítá mír, klid a pokoj, který před tím měla, tak je to zřejmým znamením, že to pochází od zlého ducha, nepřítele našeho prospěchu a věčné spásy.

Když člověk zpozoroval a poznal nepřítele lidské přirozenosti podle jeho hadího ocasu a špatného konce, ke kterému přivádí, tak je pro toho, kdo byl od něho pokoušen, prospěšné, hned se podívat na průběh dobrých myšlenek, které mu vnukl a na jejich začátek a jak se ponenáhlu snažil připravit ho o dobromyslnost a duchovní radost, ve které se nacházel, aby ho

konečně strhl ke svému bezbožnému záměru. Takto s má na základě této poznání a uznání zkušenosti v budoucnosti vyvarovat jeho obvyklých klamů.

V minulém pravidle ke konci je už patrný “hadí ocas”, to znamená: jakmile chaos a nesmělost narušují mír, je jasné, že to, co k tomu vedlo, nepřišlo od Boha. Toto je třeba rozlišovat od pravé, hluboké bolesti, na jejímž dně probleskuje hluboký mír, protože ta nás spojuje s Ježíšem, zvláště když jsme obtíženi až na hranici únosnosti.

Dále je důležité, že už nějaká “méně dobrá” věc je podezřelá. Naznačuje, že směr je obrácený, protože se člověk pohybuje pryč od lepšího. Příklad: Někdo prožil v modlitbě živý, hluboký vztah k Bohu. Náhle do této atmosféry míru přijde myšlenka na něco, co často dělává. Dřív byl toho mínění, že to odpovídá Boží vůli, protože je to doprovázeno “útěchou”. Ale nyní upozoruje, jak při myšlence na ono konání právě prožitá útěcha bledne. Je to, jako by se přes to položil stín. V tom vězí pokyn důkladně ono konání přezkoumat. Neboť i když ono jednání nemusí být samo o sobě ničím špatným, může být onen stín znamením toho, že pro tohoto člověka není Božím úmyslem. Ne všechno, co je samo o sobě dobré, je přece také pro mě. Kdyby to bylo v Božím úmyslu, tak by se právě prožitá radost s touto myšlenkou spojila a ono konání prohloubila. Někdo jiný během exercicií pozná v nějakém vnitřním volání jasný zvoucí způsob Ježíšova hlasu. (srov. Jan 10, 4n) Přitom si uvědomí, že někdy pocítil jakési vnitřní volání, které na něj působilo pochmurným vyzývacím hlasem a svými zdánlivě dobrými rozkazy ho vystavilo tlaku. Od nynějška ví, že už tento svérázný vnitřní hlas nemá následovat. Přitom prožije novou vnitřní svobodu a uvolnění. – Takové jasné rozlišení je ovšem často plodem dlouhého hledání a boje. Neboť se tu nejedná o školní vědomosti, ale o dar, který zcela jedinečně vyrůstá ze života s Bohem. Mnohé myšlenkové impulsy potřebují čas, až je na jedné straně dostatečně rozumově jasná obsahová stránka, a na druhé straně až vyjde jasné najevo motivace na afektivní rovině.

Ale poukážeme na rozdíl mezi lepším a méně dobrým není snad dáno za pravdu zbožnému rigorismu, jako by delší modlitba a přísnější půst bylo vždycky to lepší, podezřelé však je, raději později tentýž impuls, který nejprve vedl k určitému předsevzetí, sám od sebe k nedbalosti. Korektura našich předsevzetí musí totiž vycházet z nového pohledu, který zase ze své strany musí nést známku dobrého ducha.

Konečně je třeba pamatovat na to, že zkušenost, kterou jsme s Bohem udělali, bychom si měli udržet písemnými poznámkami, nebo tím, že je vydáme jako svědectví. Neboť se učíme zvláště těmi pokyny, které nám Bůh dal individuálně a tímto způsobem je můžeme testovat a uchovávat. Tak můžeme stále znovu přezkoumávat i impulsy nevyjasněné i delší dobu srovnáváním s takovými zkušenostmi, které byly jednoznačné

Právě pro tato pravidla skýtá “Zpráva poutníka” dobré názorné pomůcky. Ignác vypráví, jak v Manrese brzy po začátku svého přísného života “často zažil, že za jasného dne viděl ve vzduchu blízko sebe cosi, co mu dávalo velkou útěchu, neboť to mělo podobu nějakého hada s mnoha skvrnami, které zářily jako oči, ačkoliv to vlastně žádné oči nebyly. V pohledu na tento jev měl velké zalíbení a útěchu. A čím častěji se na to díval, tím víc se tato útěcha zvětšovala. Když však toto zjevení očím zmizelo, velmi se tím trápil.”

Zřejmě už ho pak určitou dobu neměl tak často, ale bezprostředně po výše popsaném poznání na Gardoneru přišlo znovu, právě když poklekl pod křížem, aby Bohu za to bohaté poznání poděkoval. “Tamtéž se mu opět ukázalo vidění, které už častěji měl a které přesto nemohl správně rozeznat, to znamená ona věc, o které už dříve byla řeč a která se mu zdála velmi krásná, posetá mnoha očima. Ale teď před křížem zřetelně viděl, že ono něco neneslo tutéž barevnou nádheru, jako dříve. A nyní obdržel neobyčejně jasné poznání toho, že toto něco bylo obrazem ďábla a to bylo doprovázeno pevným souhlasem vůle. A protože se totéž zjevení později ještě mnohokrát po dlouhou dobu opakovalo, zaháněl ho na znamení svého pohrdání holí, kterou obvykle nosíval v ruce.”

Mezi obě tyto události spadá vrchol jeho duchovního boje, v němž se učí rozlišovat a korigovat se. V první době svého života v chudobě a vnějším odříkání “se nacházel vesměs

ve vyrovnaném stavu". Ale po tom hadím zjevení, strachu z asketického života a zkušenosti odporu k modlitbě přišla pro něj nejtvrďší zkouška. Měl totiž mnoho trampot se skrupulemi. Neboť ačkoliv generální zpověď, kterou složil v Montseratu, byla vykonána se značnou pečlivostí a úplně, jak řečeno, do písmene, přesto se mu občas zdálo, že se z některých věcí nevyzpovídal. A to mu přivodilo mnoho soužení. A tak začal hledat nějaké duchovní, kteří by mu od těchto skrupulí mohli odpomoci. Ale nic mu nepomáhalo. A nakonec mu jeden doktor z katedrálního kostela, velmi duchovní muž, který tam kázal, řekl, že má všechno, nač si vzpomene napsat. A tak to udělal. A když se vyzpovídal, přece jen se mu ty skrupule vrátily, přičemž se ty věci pokaždé zjemnily, takže se cítil velmi sevřený. A ačkoliv rozpoznal, že mu ony skrupule natropily mnoho škody, takže by bylo dobré se jich zbavit, přece to nedokázal. Někdy si myslel, že by mu pomohlo, kdyby mu jeho zpovědník Kristovým jménem poručil, aby se z minulých věcí v žádném případě nezpovídal. A tak toužil po tom, aby mu to zpovědník kázal. Přesto neměl tu odvahu, aby to zpovědníkovi řekl.

A přece, aniž by mu to řekl, přikázal mu zpovědník, že se nemá zpovídat z věcí minulých, pokud by to nebyla nějaká zřetelná věc. Ale protože on považoval všechny ty věci za velmi zřetelné, nic tento příkaz nepomohl, a tak zůstal stále v tomto trápení. V této době bydlel onen jmenovaný v malé cele, kterou mu dali Dominikáni ve svém klášteře. A setrval na kolenou ve své sedmihodinové modlitbě, přičemž stále o půlnoci vstával, a při všech dalších už jmenovaných cvičeních. Ale v žádném nenacházel pomoc proti svým skrupulím, zatímco uplynulo mnoho měsíců, co ho trápily. A jednou se začal modlit, protože jimi byl velmi stísněn a s vroucností začal k Bohu křičet a říkat: "Přijď mi na pomoc, Pane, neboť nenacházím pomoci ani u lidí ani u žádného tvora. Neboť kdybych si myslel, že ji mohu najít, žádná námaha by mi nebyla příliš těžká. Ukaž mi, Pane, kde ji mám najít, neboť i kdybych měl běžet za štěňátkem, aby mi pomohlo, udělám to."

Když byl u těchto myšlenek, přišla mu často s velkým nápirem pokušení a vřítla se velkou dírou, kterou tato cela měla a to bylo vedle místa, kde se modlíval. Ale protože poznal, že by bylo hříchem se zabít, křičel znovu: "Pane, neudělám nic, co tě zarmucuje." A tak mu přišel na mysl příběh o jednom světci, který aby od Boha dosáhl jedné věci, již si velmi toužebně přál, zůstal bez jídla mnoho dní, dokud jí nedosáhl. A když o tom hodnou chvíli přemýšlel, rozhodl se konečně, že to udělá. Řekl si u sebe, že nebude jíst ani pít, dokud se o něj Bůh nepostará nebo dokud nebude vidět smrt docela blízko. Neboť pro případ, že by se mu mělo stát, že se bude vidět v posledním tažení, takže by, kdyby nic nepojedl, musel okamžitě zemřít, rozhodl se poprosit o chléb a jíst – jako by si ho skutečně v posledním tažení mohl vyprositi nebo sníst.

Toto se stalo jednou v neděli, když přijal přijímání. A celý den vydržel, aniž by cokoli vložil do úst. Přitom nepřestal konat obvyklá cvičení, ani chodit na bohoslužbu a v kleče se modlit, ani vstávat o půlnoci atd. Avšak když přišel další týden, kdy bylo nutné se vyzpovídat, řekl svému zpovědníku také – protože mu vždycky dopodrobna říkal, co dělá, - že tento týden nic nejedl. Zpovědník mu poručil, aby tohoto postu zanechal. A přestože se cítil při síle, zpovědníka poslechl. A toho dne i příští den zůstal bez skrupulí. Ale třetího dne, kdy bylo úterý, začal myslet na jeden hřích z minulosti za druhým a zdálo se mu, že je jeho povinností se z nich ještě jednou vyzpovídat. Ale na konec těchto myšlenek mu přišla nechuť vůči životu, který vedl, s jakýmsi podnětem, aby toho nechal. A tím pán chtěl, aby procítl jako z nějakého snu. A protože už měl nějakou zkušenost o rozdílnosti duchů díky lekcím, které mu Bůh dal, začal se dívat na prostředky, skrze které onen duch přicházel. A tak se s velkou jistotou rozhodl, že už se z žádné z těch minulých věcí zpovídat nebude. A tak od onoho dne zůstal od skrupulí osvobozen. Považoval za jisté, že to Bůh, náš Pán, ho pro své milosrdenství chtěl vysvobodit." (22-25)

Zde je jasné: když myšlenky vedou k tomu, že mám následování Krista vzdát, jsou odhaleny a pak je všechno, co k tomu vedlo, třeba bez diskusí odsunout stranou. Dále má velký význam rozhovor a učenlivost. Ochota k poslušnosti, např. zanechat postu, vede Ignáce nejprve

k vnitřnímu míru a pak ho uschopňuje poprvé se jasně postavit čelem k pokušení skrupulí, přičemž současně ví, že ho osvobodil Pán, ne on sám. Ale musel se naučit ještě víc.

“Kromě těch sedmi hodin modlitby se zabýval tím, že poskytoval pomoc v otázkách duchovního života některým duším, které ho vyhledaly. Co mu ze dne ještě zbývalo, použil k tomu, že myslel na božské věci a na to, o čem právě ten den rozvažoval v modlitbě nebo co četl. Když se ukládal ke spánku, přicházely mu však často hluboké poznatky a veliká duchovní útěcha. Tímto způsobem ztratil notnou chvíli času, který si určil pro spánek a to nebylo zrovna mnoho. Několikrát o tom přemýšlel a nakonec u sebe došel k výsledku, že si pro sebe vyhradil tolik a tolik času, aby byl ve styku s Pánem, a nadto ještě čas, který zbyl z jiného denního díla. Proto mu přišly úvahy, zda ony poznatky jsou vůbec od dobrého ducha a vyvolil z toho závěr, že by bylo lépe se o ně vůbec nestarat a ve stanovenou dobu raději spát. A to také udělal.”

Sedm hodin na modlitbu bude mít nazbyt jen velmi málo lidí, ale častěji se stává, že někdo po nějakém živém setkání s Pánem nemůže v noci spát, přes oboru vůli k tomu. To by nás nemělo zastrašit, zase se to brzy ustálí. Když se vzchopíme a veškeré své poznání a lásku vložíme láskyplně zpět do jeho ruky, zůstaneme volní a naučíme se rozlišovat pravé od nepravého. Neboť jak zde vidíme, existuje tu určitá hranice. Proto bychom mělo vždycky brát ohled na to, abychom vždy dostatečně dlouho spali. *“Pán dává svým milým i ve spánku.” {Žalm 127,2}, tuto větu je třeba brát úplně doslova a je výrazem ještě větší důvěry. Nic nezmeškáme, když – pokud záleží na nás – mu stále znovu všechno přenecháváme, i svou lásku.*

Nakonec nachází Ignác i v postu a vnější chudobě Bohem chtěnou míru (29): “V téže Manrese, kde zůstal přibližně rok, zanechal oné dříve provozované strohosti od té doby, co jednou pocítil bohatou boží útěchu a viděl plody, kterých dosáhl ve styku s lidmi v jejich duších.” - A krátce před tím (27): “Dále vedl úplné zřeknutí se masitých jídel a byl v tom tak pevně rozhodnut, že změnu považoval za naprosto nemožnou. Tu se stalo jednoho dne ráno, když právě vstal, že se mu zjevil masitý pokrm tak zřetelně, jako by ho mohl vidět na vlastní oči a sice, aniž by se v něm před tím hnula jakákoliv touha. Zároveň s tím se přidal výrazný souhlas vůle, že od nynějška bude opět jíst maso. Sice si byl svého dřívějšího předsevzetí dobře vědom, ale nebyl sto o významu tohoto zjevení zapochybovat, mohl jen učinit rozhodnutí znovu jíst maso. Když o tom později vyprávěl svému zpovědníku, mínil tento, že by měl dobře vyzkoušet m zda to snad přece jen nebylo nějaké pokušení. On však při důkladném prozkoumání nemohl pocítit o svém rozhodnutí jakoukoliv pochybnost.

To je zase ono bezprostřední sdělení. Ignác tím neříká, že ten půst byl od začátku převrácený, ale jen, že ho Bůh od nynějška chtěl vést jinak, tak nezůstává strnule u nějakých “principů”. Ne každý dostane tak jasný vnitřní pokyn – ačkoliv se to dnes zase stává častěji – ale každý dostává vedení v rostoucím poznání, které je doprovázeno vnitřním klidem a silou, ukázanou cestou také jít.

- Kritérium souhlasu

U těch, kteří postupují od dobrého k lepšímu, dotýká se dobrý anděl duše jemně, zlehka a mírně jako kapka vody, která proniká do houby a zlý se jí dotýká prudce, hlučně a neklidně, jako když padne kapka vody na kámen. A opačným způsobem se dotýkají výše jmenovaní duchové těch, kteří postupují od špatného k horšímu. Příčinou tohoto je, že naladění duše vůči jmenovaným andělům je buďto rozdílného, nebo stejného druhu. Neboť je-li rozdílné, tak vystupují hlučně a s vnímatelnými pocity. A když je stejného druhu, vystupují tiše, jako do vlastního domu otevřenými dveřmi.

Pravidlo 335 je zjemnělým použitím a vysvětlením pravidel 314 a 315. To nové, co zde přistupuje: hluk a neklid mohou vycházet nejen ze smutných a tísnivých podnětů, ale i

radost může být nápadná. Na začátku nové cesty to musí být často, protože člověk je ještě neočištěný, ale může být i hlučná a hektická a pak je třeba dobře ji prozkoumat. Při rostoucím zjemnění však může existovat i subtilní imitace duchovní radosti. Důležitým znamením je, že cosi z míru a vnitřní jednoty, která tu před tím byla, se ztrácí. Tak bude člověk stále znovu srovnávat nevyjasněné zkušenosti s takovými, které byly jednoznačné. I když útěcha není vždycky téže intenzity, přece je třeba opatrnosti, mění-li se kvalita. Ignác učí podívat se znovu na základní zaměření, abychom věděli, co se k sobě hodí a co ne. Musím přece počítat také s tím, že se někdo po delší dobu vážně snažil, ale pak postupně zvlažněl. V tomto případě je už jeho základní tendence negativní, i když ještě po nějakou dobu žije ze svého dobrého života.

V průběhu duchovního růstu se člověk víc a víc učí rozlišovat tři základní oblasti: 1. pravou duchovní zkušenost, 2. primárně psychologické pochody, eventuálně s náboženským náterem, 3. duchovní klam. Samozřejmě je pravá duchovní zkušenost zabarvena i výchovou, charakterem a lidskými dispozicemi a někdy také zkreslena, ale jádrem dění je působení Ducha svatého v člověku. Při primárně psychologických pochodech leží naopak hlavní pohonné síly v jiných, lidských faktorech, které jsou ovšem lehce nábožensky přikrášleny, to nevylučuje, že působí i otázka vztahu k Bohu, jenže pak tyto nestojí v cestě dění. Vedle toho ovšem existuje vlastní duchovní klam, jehož primární příčinou je pokušení zlého, aniž by si toho člověk byl vědom. Myslí si, že slouží Bohu a nasazuje proto mnoho duchovních sil, které od Boha dostal.

Nebezpečí spočívá v tom, že člověk považuje podnět za něco dobrého. Přitom se tak moc nejedná o nějaký intelektuální omyl, o obsahu víry, ale o /ne/duchovní motivační sílu, totiž o “hnutí” v nás, jak ti Ignác nazývá. I zde jsou zapojeny všechny psychické předpoklady člověka, zvláště u chorobných schopností se takový falešný duchovní impuls může ničivě rozšířit. Ale lékař a duchovní vůdce pak musí poznat, že se nejedná o čistě psychologicky vyřešitelný fenomén, ale že kořen leží primárně v duchovní oblasti. To se nedá vždycky snadno rozlišit, protože obojí v člověku tvoří jednotu. Pomoc se pak musí nasadit na obou rovinách. V duševních onemocněních často vězí nějaké duchovní jádro, k duchovnímu zrání a uzdravení patří na druhé straně i úcta k přírodním zákonům, hranicím, poradce nebo terapeut musí být jen otevřený pro dimenzi milosti.

Ale i v oblasti duchovního života, třeba ve vztahu k Bohu, rozlišuje Ignác ještě jednou dvě roviny (zde pravidla 1. a 2. Skupiny). V “rozjímání o dvou praporech” (DC 140. 146). Vidí taktiku zle v tom, že člověka vede nejprve k bohatství, pak k nesmírné ctižádosti a nakonec k pýše. K tomu je protipólem láska k chudobě a přijímání pohrdání, z čehož konečně následuje pokora. – Na rovině duchovního klamu, která odpovídá spíše II. skupině pravidel, se stejné struktury zla opakují v rafinovanější formě. Přes vnější chudobu v sobě může člověk mít silnou žádostivost po duchovních statcích a určitý druh náboženské touhy po požitcích. Přičemž to možná zaměňuje s určitou “očekávající vírou” a duchovní útěchou. Z toho se vyvíjí určitá samolibost “duchovní autority”, kterou člověk požívá, nebo (samozřejmě skryté) koketování s vlastními ctnostmi. To vede konečně k sebepřeceňování v duchovních věcech, třeba k domněnce: “Nepotřebuji od jiných žádnou korekturu, duchovního poradce ani nějaké církevní potvrzení.”

Zcela všeobecně je třeba počítat s tím, že po nějaké nové milosti musíme počítat také s nějakým novým druhým pokušením. Některá kritéria této jemné formy pokušení: V poznacích je spíše matné světlo než klidné jasno, představy jsou mlhavé a nekonkrétní, paušální, v podnětech “vír”, někdy s tendencí k začátkům podle pravidla, v pocitech svérázně “sladká” útěcha, která je však imitací jasné Boží radosti, nebo nějaká zvláštní trudnomyslnost a ochromení, delší dobu trvající útěcha nebo smutek, které potom jaksí odpadnou, aniž by něco způsobily, zatímco Boží útěcha je spíše krátká, ale dlouhá v dalším působení, i když ji člověk nemůže “opakovat”, přesto je možné se na ni stále vděčně rozpomínat, pravá útěcha budí v člověku prostotu a úctu, zatímco imitace kloní k nabubřelosti, vydávají důvěřivost za důvěru a ve způsobu kontaktu s Bohem mají tendenci k uspokojování vlastních přání. Ještě nespasený člověk zachází pak s božími dary hříšným způsobem, to by znamenalo “znát Krista lidským

způsobem”. (srov. 2 Kor 5.16) Každý se musí vlastním pozorováním a vyjasňující poradou učit poznávat zcela osobní Boží řeč ve vlastním životě.

Další pomocníci k tomu je řeč našeho těla. Dávejme při nějaké zkoušce pozor na místo, čas, okolnosti a tělesný postoj, ve kterém byla domnělá duchovní zkušenost sdělena a zda ty symboly souhlasí. Nezřídka jsou imitace, které nastupují po nějaké pravé zkušenosti, zjištěné podle rozdílných míst nebo zkreslené symboliky. To ďábelské na tom je, že jsou k zaměnění stejné a někdy se dlouho nerozeznají. Pomysleme na blýskavé obrazy, které Ignác po dlouhou dobu vídal. Přednostní a zaručené místo k vyjasnění je klanění před Pánem v Eucharistii.

Poté je třeba dávat pozor na to, na jakých tělesných orgánech se vnímání v daném případě objevuje. Mniši východní církve rozlišují čtyři centra pozornosti (10): “1. Lebka a přední mozek: odpovídají čisté, abstraktivní rozumové síle. 2. Ústa a hrtan: myšlenkové formy ztrácejí svou abstrakci, je to souhlasné místo vůbec prvních stupňů modlitby, třeba střelné modlitby. 3. Centrum prsou, v horní a střední části prsou: při modlitbě pak myšlenky a pocity krouží v prsou, ale také zde začíná “mlčení duše”. 4. Centrum srdce: pozornost je soustředěna v horní polovině srdce, jako na nějaké strážní věži, ze které duch obzírá myšlenky a pocity, které se snaží vplížit do srdce, stánku modlitby. Neboť ono je tělesným místem dokonalé pozornosti: sjednocuje v sobě jak intelektuální, tak citový prvek”. Klasickou formou modlitby srdce je “Ježíšova modlitba”.

Mniši poukazují na to, že při modlitbě je každá “pozornost pod oblastí srdce”, třeba v ledvinách nebo ve vnitřnostech” nebezpečná a může vést ke klamu. Ne že by tyto oblasti byly méněcenné nebo hříšné, ale mají v organismu zdravého života modlitby služebnou, nosnou a spolupůsobící funkci a nikdy nesmějí tvořit centrum pozornosti. Proto se příkazuje opatrnost, jsou-li neprozřetelně přebírány východní metody meditace, především jsou-li vyhledávány jako formy modlitby nebo cesta spásy. Musíme tedy dobře rozlišovat, zda je příležitostně nějakou silnou duchovní zkušeností uchvácen celý člověk, nebo zda domnělé duchovní vnímání pocítujeme pod oblastí srdce. Co tam “nastupuje”, je podezřelé. Samozřejmě může pokušitel nastupovat i v myšlenkách. Nejdůležitějším vodítkem je stále znovu se obracet “celým srdcem” k Bohu. (Deut 6,5) a v případě pochybností o tom promluvit s nějakým moudrým a duchovně zkušeným člověkem.

V duchovních cvičeních připojuje Ignác ještě několik poznámek, “abychom vycítili a rozeznali skrupule a našeptávání našeho nepřítel”. Tvoří zvlášť vysvětlení k předchozím pravidlům.

349 Nepřítel hledí velmi na to, je-li duše hrubá nebo jemná. A je-li jemná, tak se snaží o to, aby ji ještě více zjemnil až do krajnosti, aby ji více zneklidnil a popletl. Příklad: nepřítel vidí, že duše nesouhlasí ani s lehkým ani se smrtelným hříchem, ani s jakýmkoliv náznakem hříchu. Když potom nemůže dosáhnout, aby upadla do něčeho, co se hříchem zdá, tak se snaží o to, aby si hřích namluvila tam, kde žádný není, jako např. při nepatrném slově nebo myšlence.

Je-li duše hrubá, tak se nepřítel snaží o to, aby ještě více zhrubla. Příklad: Když si dříve nic nedělala z lehkých hříchů, bude se snažit o to, aby jí nezáleželo ani na smrtelných hříších a když jí před tím na tom trochu záleželo, tak aby si z nich teď nedělala vůbec nic.

350 Duše, která chce v duchovním životě prospívat, musí vždycky postupovat opačným způsobem, než nepřítel. Chce-li totiž nepřítel, aby duše zhrubla, ať se duše snaží o to, aby se stala jemnější. A stejně tak, když ji chce nepřítel zjemnit až do krajnosti, tak ať se duše snaží upevnit na střední cestě, aby se stala klidnou ve všem.

351 Když má tato dobrá duše v souhlasu s církví a s názorem představených něco říci nebo udělat k slávě Boha, našeho Pána a napadne ji zvenčí myšlenka nebo pokušení, aby onu neřekla nebo neudělala ze zdánlivých důvodů marnivé ješitnosti nebo něčeho jiného, tak má pozvednout svou mysl ke svému Stvořiteli a Pánu a když vidí, že je to službou, která mu náleží, nebo aspoň nic proti ní, tak má jednat přímo proti tomuto pokušení a odpovědět mu stejnými slovy jako sv. Bernard: “Kvůli tobě jsem nezačal, kvůli tobě také nepřestanu”.

Je třeba si dobře povšimnout, jak Ignác při zmatení a nejistotě přiznává rozumu používanému před Bohem jeho Bohem mu danou vedoucí úlohu.

- Různé stupně božské útěchy

Poslední pravidlo je velmi důležité všude tam, kde je výrazně prožíváno Boží působení, v charismatické zkušenosti Ducha, ve zjevení nebo slovním a obrazovém proroctví a podobných bezprostředních impulsech.

336 Je-li útěcha bez příčiny, není v ní sice žádného klamu, neboť, jak bylo řečeno, pochází od samého Boha, našeho pána. Přesto si však musí duchovní osoba, které Bůh tuto útěchu dává, povšimnout s velkou bdělostí a pozorností a rozlišovat vlastní dobu této skutečné útěchy od následující doby, v níž je ještě duše planoucí a oblažená přízní a pozůstatky minulé útěchy. Neboť duše si často vytváří v této druhé době svým vlastním přemítáním o důsledcích z pojmů a úsudků nebo pod vlivem dobrého nebo zlého ducha různá předsevzetí a názory, které nejsou bezprostředně dány Bohem, našim Pánem. A proto je nutné je velmi dobře přezkoumat dříve, než se jim věnuje plná důvěra nebo než se začnou uskutečňovat.

Může tedy docela dobře být, že nejvnitřnějším jádrem nějaké zkušenosti, kterou mohu přesně datovat, je právě Boží sdělení a přesto se v jeho působení najdou četné chyby. Protože podobně jako ne všechny výpovědi naší víry smíme opatřit toutéž neomylností jako definovaná dogmata, tak musíme rozlišovat první impuls od účinků. Už jak se onen podnět odráží v mých citech, je zabarvený mým chápáním, tím spíš, pokouším-li se vyjádřit jej slovy a vyvodit z něj činy. Vnitřní bdělost a pružnost, kterou pro to musíme vyžadovat, nemá “první lásku” v žádném případě brzdit ani ji usměrňovat, ale pomáhat jí, aby zůstala tím, čím je: darem Páně a ne něčím, co jsme sami dokázali. Proto potřebuje dokonce i proroctví člověka, který za dlouhou dobu prokázal, že tento dar má, v každém jednotlivém případě nové přezkoumání. Neboť může být, že dostal v jádru pravý Boží podnět, ale v jeho vyjádření přestřelil cíl. Toto je nutné zvláště tehdy, přijde-li proroctví velmi silně a naléhavě. Neklid už by mohl znamenat, že ještě není vyjasněno. Něco podobného platí o mnohých impulsech, jež dostáváme v modlitbě.

Na poznatcích a závěrech, které přicházejí od Pána, lpí pevnost sama od sebe. Jeho podněty můžeme bez jakéhokoli rigorismu nebo hektiky s velkou pružností přeměnit činy, protože při této realizaci dostává naše svoboda větší prostor a právě při realizaci budeme pamatovat na to, abychom byli korigováni a nově potvrzeni od Pána. Bůh svoje dílo, které v nás jednou začal, nenechá na holičkách ! (11)

Ignác ve svém životě zakusil, jak ho tato cesta vedla stále hlouběji k Bohu, takže ke konci svého života v závěru Zprávy poutníka může říci, že se “vůči Pánu, po té, co mu začal sloužit, sice dopustil mnohých urážek, avšak nikdy nedal svolení k těžkému hříchu. Jeho zbožnost spíš stále vzrůstala, to znamená: lehkost vstoupit s Bohem do styku, a ta je nyní větší, než kdy před tím v celém jeho životě, vždycky a v každou hodinu, kdy chce Boha najít, ho najde.”

4.3. Nalezení Boží vůle – předpoklady dobrého rozhodnutí pro život

Šlo-li dosud o zkoumání hnutí, která v sobě nacházím, pokouší se Ignác v jiném úseku svých duchovních cvičení poskytnout pomoc, ptám-li se aktivně po tom, co je pro mne Boží vůlí nebo jak mám “volit”. Mnoho nejistoty se vynoří právě při této otázce! Základním předpokladem je postoj tzv. “indiference” nebo-li nepředpojatosti, která dává plnou pravomoc nejprve Bohu: “Pane, jak chceš”. K tomu srovnej také “východisko a základ” exercicií (DC

23). Tento postoj je možný jen v celkově pojatém osobním vztahu k Ježíši Kristu, nečastější prosbou v exerciciích je prosba o “nejniternější poznání Ježíše” a o “lásku k mému Pánu” (DC 53, 98, 104, 165nn, 233).

169 Úvod k vykonání volby

Při každé volbě, pokud to závisí na nás, musí být oko našeho úmyslu čisté, že hledím jediné na to, k čemu jsem stvořen, totiž ke chvále Boha, našeho Pána a k spáse své duše. A tak mi musí všechno, co si zvolím, pomáhat k cíli, pro který jsem stvořen. Nesmím nasměrovat nebo přivádět cíl k prostředku, ale prostředek k cíli. Tak se stává, že si mnozí zvolí nejdříve manželství, což je prostředek a na druhém místě službu Bohu, našemu Pánu, v manželství, kterážto služba Bohu je cíl. Stejně tak jsou jiní, kteří chtějí nejdříve obročí a pak v něm sloužit Bohu. Ti tedy nejdou k bohu přímo, ale chtějí, aby Bůh šel přímo k jejich neuspořádaným náklonnostem. Dělají z cíle prostředek a z prostředku cíl. Co si měli vzít jako první, berou si nakonec. Musíme mít nejdříve před očima, že chceme sloužit Bohu – což je cíl, a na druhém místě přijmout obročí nebo manželství, je-li to pro mě vhodnější, což je prostředek k cíli. Tak mě nesmí nic přimět k tomu, tyto prostředky přijmout nebo se jich zříci, leč jediné služba a chvála Bohu, našemu Pánu, a věčná spása mé duše.

170 Je nutné, aby všechny věci, o kterých chceme konat volbu, byly samy o sobě indiferentní nebo dobré a aby byly v souladu se svatou, hierarchickou matkou církví, nebyly špatné, nebo se jí přičily.

V úvahu tedy přicházejí jen věci, které neodporují nauce Písma a církve. Ovšem je u druhého potřeba zkoumat, jak dalece se při tom jedná o změnitelná či nezměnitelná přesvědčení. Často zůstává v úsudku určitá nezřetelnost, která jednotlivce podněcuje k tím pečlivější zkoušce. (Srov. Řím 14 a 2Kor 2,12-16.)

Potom Ignác poukazuje na to, že často musíme své motivy očistit ještě po nějakém rozhodnutí. Na druhé straně, jestli-že bylo rozhodnutí učiněno správně a necítíme v něm nejistotu, neměli bychom nad ním ani zbytečně hloubat, ale raději nasadit veškeré své síly pro to, abychom se v něm Bohu pokud možno líbili.

- Tři cesty, “abychom učinili zdravou a dobrou volbu”.

Ignác vidí tři různé možnosti, jež nazývá “doby” volby. První cestu známe již z čísla 330.

175 Tři body. V každé z nich se může vykonat správná a dobrá volba. První doba je, když Bůh, náš Pán, tak pohne vůlí a přitáhne ji k sobě, že zbožná duše následuje to, co jí bylo ukázáno, aniž by pochybovala nebo mohla vůbec pochybovat. Tak to udělali sv. Pavel a sv. Matouš, když následovali Krista, našeho Pána.

176 Druhá. Člověk má po zkušenostech z útěch a neútěch a z rozlišování různých duchů dostatek světla a poznání.

177 Třetí době je klidná. Člověk nejdříve rozvažuje, k čemu se narodil, aby totiž chválil Boha, našeho Pána a spasil svou duši. A poněvadž po tom touží, volí jako prostředek život nebo stav v souladu s církví, aby dosáhl pomoci ve službě svému Pánu a při spáse své duše. Řekl jsem “klidná doba”: Kdy totiž duše není zmítána rozličnými duchy a používá svobodně a klidně své přirozené schopnosti.

178 Nevykoná-li se volba v první nebo v druhé době, následují vzhledem k této třetí době dva způsoby, jak volbu překonat. /v.n./

Která z těchto tří cest je v daném případě na řadě, to nezávisí na nás, ale na tom, co nám Bůh dá. Jsem-li osloven prvním způsobem, jsou samozřejmě oba ostatní přebytné a když jsem osloven druhým, není třeba třetího. To nevylučuje, že první a druhý způsob vždycky musí projít zkouškou rozumového pohledu ve smyslu pravidla 170, ale pak nepotřebují

“přirozené schopnosti” k tomu, abych určitým směrem řídil svou vůli. Kdo byl častěji veden druhou cestou, upadne lehce do určité nejistoty, protože si teď myslí, že touto cestou musí jít stále. Ale ta není dána vždy. Pak je Bohem chtěná třetí cesta a ne snad sestup do nějaké neduchovní racionality!

K tomuto píše někdo, kdo se po jedné duchovní zkušenosti vážně snažil stále se ptát po jeho vůli: “Nacházel jsem se po mnoho let ve velmi úzkém myšlení tím, že jsem často odděloval domnělou Boží vůli od rozumového úsudku. Stále jsem se o to pokoušel intuitivním, velmi křečovitým způsobem, který rozumnému uvažování, jak vykonat duchovní a praktická rozhodnutí, zůstával cizí, - za předpokladu, že existuje jen tato jedna cesta. Zanedbání této cesty pro mne už znamenalo neposlušnost. Tak jsem upadl do strašného tlaku, kdy jsem dokonce v málo významných záležitostech namáhavě pátral po Boží vůli. Také jsem si často myslel, že Boží vůli jistě odpovídá to, k čemu jsem necítil žádný přirozený sklon, a léta jsem pociťoval tajemný tlak nebo obavu, že mám vstoupit do nějakého řádu, k jehož zbožnosti jsem jen trochu našel přístup. Tehdy přineslo setkání s Ignácovými pravidly k rozlišování duchů v mém životě pravý obrat. S úlevou jsem náhle po letech pochopil, že Bůh ani mé přirozené úvahy nepodceňuje, ale doporučuje mi jejich používání, pokud ke mně zřetelně nemluví jiným způsobem. Tak jsem viděl, že Bůh se vším, co ode mě očekával, mínil skutečně mne samotného, a že se při svých přáních o mé lidské mínění a můj přirozený cit v té či oné záležitosti zajímal a dokonce to ve všech rozhodnutích respektoval. To mou odevzdanost nezmenšovalo, protože jsem se ve všem skutečně chtěl líbit jenom jemu. Ale rozhodnutí bylo teď ustavičně vkládáno do mé svobody a Pánu tuto cestu stále znovu potvrzoval svou odpovědí. Zvláště mi pomohly pokyny v č. 176, 178, 184, 315 a 317 – 319.

Na druhé straně byl právě v charismatické obnově mnohým lidem otevřen přístup ke druhé cestě, alespoň v důležitých otázkách. Pak bychom měli mít také odvahu předkládat své otázky Bohu v modlitbě a prosit ho, aby nám ukázal, zda se s ním shodujeme. To však musíme dělat delší dobu. Příkladem pro to je ještě zachovaná část Ignácova duchovního deníku. Někdy je to pomoc k tomu, abych se jednoho dne vnitřně zcela zaměřil na jednu možnost rozhodnutí a abych uviděl, zda v tom s Pánem zůstávám v souladu. Příští den se pokusím identifikovat s opačnou možností. Opakuje-li se v modlitbě delší dobu stále jedno potvrzení, smím v tom vidět Boží vůli. Takové poznání se vždycky vyznačuje vírou, to znamená důvěrou, že Pán zná můj upřímný úmysl, žehná mi a dobrotivě přijímá a naplňuje i mé nedokonalé konání.

- Dva způsoby pro třetí cestu

Na závěr připojme ještě oba způsoby, které Ignác nabízí jako pomoc pro třetí cestu. Tady zase platí, na co je třeba pamatovat při všem, co bylo řečeno. Jakmile jsou tyto pokyny pociťovány jako nátlak a zatížení, měli bychom je opustit a dělat to, co nám nejvíc pomáhá. Nicméně i tehdy může být cenné si tyto podněty jednou přečíst, neboť ten či onen bude možná prospěšný.

178 První způsob, jak vykonat zdravou a dobrou volbu, obsahuje šest bodů. První bod je předložit si věc, o níž chci vykonat volbu, jako úřad nebo obroč, které mám přijmout nebo se ho vzdát, nebo kteroukoliv jinou věc, která patří ke změnitelné volbě.

179 Druhý. Je nutné mít na zřeteli cíl, pro který jsem stvořen, tj. abych chválil Boha, našeho Pána a spasil svou duši, a být při tom indiferentní, bez jakékoliv neuspořádané náklonnosti. Nemám se klonit sni toužit po tom, spíše předloženou věc přijmout, než se jí vzdát, ani po tom, spíše se jí vzdát než přijmout. Mám být spíše jako v rovnováze váhy, abych mohl následovat to, o čem cítím, že je to více ke cti a chvále Boha, našeho Pána a ke spáse mé duše.

180 Třetí. Prosit Boha, našeho Pána, aby pohnul mou vůlí a vložil mi do duše to, co mám dělat vzhledem k předložené věci, aby to bylo více k jeho chvále a slávě, abych o tom dobře a věrně svým rozumem uvažoval a zvolil podle jeho nejsvětější a laskavé vůle.

181 Čtvrtý. Zvažovat důvody a přemýšlet o tom, jaké výhody a zisk mi z toho vzejde jedině pro chválu Boha, našeho Pána a pro spásu mé duše, budu-li mít předložený úřad nebo obročí a naopak stejně zvážit nevýhody a nebezpečí, které v něm leží. Stejným způsobem to dělat ještě jednou, totiž pohlédnout na výhody a zisk z toho, kdybych to neměl a obráceně stejné nevýhody a nebezpečí z toho samého, kdybych to neměl.

182 Pátý. Když jsem takto o předložené věci přemítal a probral ji ze všech stran, pohlédnout, na kterou stranu se rozum více kloní. Rozhodnutí o předložené věci se má tedy udělat podle většího hnutí rozumu, a ne podle nějakého hnutí smyslného.

183 Šestý. Jakmile se vykonala volba nebo rozhodnutí, má se ten, kdo ji vykonal, odebrat s velkou horlivostí k modlitbě k Bohu, našemu Pánu, a nabídnout mu tuto volbu, aby ji jeho Velebnost přijala a potvrdila, jestliže je to k její větší službě a chvále.

184 Druhý způsob, jak vykonat správnou a dobrou volbu, obsahuje čtyři pravidla a jednu poznámku. První je, aby ona láska, která mnou hýbá, abych si zvolil tuto věc, sestupovala shora od Lásky Boží. Kdo volí, má v sobě nejdříve pocítit, že více nebo méně oné lásky, kterou má k věci, kterou volí, je jedině kvůli jeho Stvořiteli a Pánu.

185 Druhé. Představit si člověka, kterého jsem nikdy neviděl a neznal a kterému nyní přeji jeho celou dokonalost a zvážit, co bych mu měl říci, aby dělal a zvolil si k větší slávě Boha, našeho Pána a k větší dokonalosti své duše. A stejně tak to dělat, jednat podle pravidla, které stanovím pro druhého.

186 Třetí. Jako kdybych umíral, uvážit formu a míru, kterou si vzhledem k nynější volbě budu potom přát, abych byl zachoval. A ve shodě s ní mám dělat ve všem svoje rozhodnutí.

187 Čtvrté. Když pohlédnu a uvážím, jak mi bude o soudném dnu, přemýšlet o tom, jak budu potom vzhledem k nynější věci chtít, abych se byl rozhodl. A pravidlo, které potom budu chtít, abych byl zachoval, zachovat teď, aby mi potom bylo naprosto blaze a radostně.

188 Poznámka. Když jsem si vzal výše uvedená pravidla jako směrnice pro svou spásu a svůj věčný pokoj, vykonám svou volbu a učiním nabídku Bohu, našemu Pánu, podle šestého bodu prvního způsobu, jak vykonat volbu.

Závěr ještě jednou celou záležitost svatého Ignáce shrnuje: Když jsem získal jasno, nemám se svého rozhodnutí křečovitě držet jako lupu, ale přinést tuto volbu Pánu, aby jí mohl podle libosti zcela disponovat. “Potom si nepřej ani nehledej nic jiného, než tím větší chválu a oslavu Boha, našeho Pána, v celku a skrze celek. Neboť toto má každý jeden uvážít, že ve všech duchovních věcech bude dělat pokroky jen natolik, nakolik vyjde ze své sebelásky, umíněnosti a zistnosti.”

P O Z N Á M K Y

6. Výklad se zde děje ze zkušenosti všedního dne a duchovního vedení. V literatuře jsou zváženy i jiné zřetely, viz Backer, L.: Freiheit und Erfahrung. Redaktionsgeschichtliche Untersuchungen über die Unterscheidung der Geister bei Ignatius von Loyola, Echter: Würzburg, 1970. – Vynikající reflexe naší otázky a úvod k Exerciiciím: Schneider, Michael: “Unterscheidung der Geister”. Die ignatianischen Exerzitien in der Deutung von E. Przywara. K. Rahner und G. Fessard. Tyrolia: Innsbruck, 1987. Sbírka dalších “klasických textů” se nachází v knížečce: Scaramelli, J.B.: Regeln zur Unterscheidung der Geister. Vyd. W. Schamoni, Verlagsdruckerei Josef Kral, 8423 Abensberg.

7. Původně ve španělštině sepsané texty jsou zde překládány v překladu F. Roberta Kunerta, S.J.: Svatý Ignác z Loyoly, Duchovní cvičení, Křesťanská akademie, Řím, 1990.

8. Srov. Již teď výtah ze “Zprávy poutníka” a u č. 333

9. Přehledné sestavení nejdůležitějších obsahových a formálních “Kritérií a měřítek” se nachází v textu přijatém Německou biskupskou konferencí “Der Geist macht lebendig”, kap. IV. In: Jesus ist der Herr, vyd. Norbert Baumert, Münsterschwarzach, 1986, s. 29 – 34.

10. Velmi důležité zkušenosti k celému tomuto okruhu otázek jsou sebrány v: Das Herzensgebet. Mystik und Yoga der Ostkirche, vyd. A. Rosenberg. Otto-Wilhelm-Barth-Verlag: München, 1957, s. 14-19.

11. Abychom se nenechali odradit nebo zmást množstvím pokynů, poukážme ještě jednou výše na úvod k této 4. kapitole, s. 1..

Všechno k větší Boží slávě

O . A . M . D . G .

Norbert Baumert

Rozlišuj duchy

Pomoc k duchovnímu rozlišování
Podle sv. Ignáce z Loyoly

Přeloženo z knihy
Norbert Baumert: Následování Ježíšova ducha
Volání a rozlišování

Originál:
Norbert Baumert: Dem Geist Jesu folgen
Anruf und Unterschneidung.
Münsterschwarzach, Vier-Türme-Verlag 1988

Vydalo Společenství mládeže v Pozořicích
Léta Páně 1991

Vytiskl Pokmis '91